

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Baťovy školy práce

Baťa's school of work

Vypracovala: Eliška Juráková
Vedoucí práce: Mgr. Margareta Garabiková Pártlová, Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Margaretě Garabikové Pártlové, Ph.D. za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad. Dále bych ráda poděkovala své rodině, příteli Janovi a kamarádkám za trpělivost, kterou se mnou měli po celý rok. Velké díky patří všem mým respondentům, kterým je bezmála 90 let a také p. Aloisi Langrovi za ochotu, čas a pomoc při práci na praktické části bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou.

V teoretické části seznámí čtenáře s alternativní pedagogikou v Československu na začátku 20. století. Tato práce se zaměřuje na problematiku vzdělávání ve městě Zlín, především pak na vliv podnikatele Tomáše Baťu. Zabývá se nosnými myšlenkami baťova školství, jeho historií a samotným fungováním. Pozornost je zaměřena především na bývalou Baťovu školu práce ve Zlíně.

V praktické části se práce zaměří přímo na absolventy Baťovy školy práce. K výzkumu bude použit dotazník. Výzkumné otázky z dotazníku jsou podloženy dobovým tiskem „Zlín“, který vycházel každý týden a přinášel novinky z dění kolem Baťových závodů a Baťovy školy práce.

Klíčová slova: Vzdělávání, alternativní pedagogika, baťovo školství, Baťovy školy práce, mladí muži, mladé ženy

Annotation

The bachelor thesis will be divided/ splitted into two parts, theoretical and practical. The theoretical part will introduce the reader to alternative pedagogy in Czechoslovakia at the beginning of the 20th century. This work will be focused on the issue of education in the city of Zlín, especially on the influence of entrepreneur Tomas Baťa. It deals with the main ideas of Baťa's education, its history, and its functioning. Attention is focused mainly on Baťa's school of work in Zlín.

In the practical part of the work, it will focus directly on the graduates of Baťa's school of work. A questionnaire will be used for the research. The research questions from the questionnaire are based on the periodical "Zlín", which was published every week and brought news from the events surrounding Baťa's factory and Baťa's schools of work.

Keywords: Education, alternative pedagogy, baťa's education, Baťa's schools of work, young men, young women

Obsah

ÚVOD.....	1
1 ALTERNATIVNÍ PEDAGOGIKA	2
1.1 ALTERNATIVNÍ PEDAGOGIKA NA POČÁTKU 20. STOLETÍ V ČESKOSLOVENSKU.....	3
1.2 PRAGMATISMUS A PRAGMATICKÁ PEDAGOGIKA	4
1.3 MYŠLENKY PRAGMATISMU NA ZLÍNSKU	5
1.3.1 Masarykova pokusná diferenciovaná škola	6
1.3.2 Stanislav Vrána.....	7
1.3.3 Vladimír Konvička	8
2 TOMÁŠ BAŤA	9
2.1 ŽIVOT	9
2.2 BUDOVÁNÍ VYSNĚNÉ TOVÁRNY	10
3 BAŤOVY ŠKOLY PRÁCE	12
3.1 VZNIK A VÝVOJ	14
3.2 PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY A PŘIJETÍ.....	15
3.3 DĚLENÍ BAŤOVÝCH ŠKOL PRÁCE.....	17
3.4 VÝCHOVA MLADÝCH MUŽŮ A MLADÝCH ŽEN	21
3.5 BAŤOVA ŠKOLA PRÁCE PRO MLADÉ MUŽE	24
3.6 BAŤOVA ŠKOLA PRÁCE PRO MLADÉ ŽENY	25
4 KONEC BAŤOVA ŠKOLSTVÍ	29
5 PRAKTICKÁ ČÁST	30
5.1 CÍL VÝZKUMU	30
5.1.1 Výzkumné otázky.....	30
5.2 VÝZKLUMNÝ VZOREK	31
5.2.1 Charakteristika respondentů	31
5.2.2 Charakteristika novinových článků	32
5.3 METODOLOGIE.....	34
5.3.1 Výsledek výzkumného šetření.....	36
6 DISKUZE	45
ZÁVĚR	50
SEZNAMY LITERATURY	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	52
SEZNAM PROSTUDOVANÉ LITERATURY	54
PŘÍLOHY	56

Úvod

Má závěrečná práce bakalářského studia se zabývá tématem „*Baťovy školy práce*“. Toto téma je mi blízké především tím, že mne již delší čas zajímá historie 20. století. Výběr tématu také ovlivnil fakt, že jsem si chtěla vyzkoušet výzkumnou práci historika a propojit ji s pedagogikou. Zároveň je mi toto téma velmi blízké i geograficky, pocházím z Uherského Brodu a Zlín je pro mě tímto něčím víc, než jen názvem na mapě. Současně jsem také chtěla téma, pro které bych se nadchla. Z předmětu Dějiny pedagogiky, který se vyučuje v prvním ročníku, jsem věděla, že v minulosti existovalo alternativní školství na Zlínsku. Proto se toto téma nakonec ukázalo jako nejlepší možné řešení pro spojení všeho, o čem bych svou práci chtěla psát.

Cílem této bakalářské práce je seznámit širokou veřejnost s baťovým alternativním školstvím ve 20. století a přinést pohled na téma přímých účastníků této problematiky.

Jako první jsem si nastudovala dostupnou literaturu a ověřila si, jak moc časté je toto téma závěrečných prací. Také jsem věděla, že bych chtěla v praktické části udělat rozhovory s pamětníky tohoto školství, protože se domnívám, že jsem poslední generace, které se tato možnost ještě nabízí.

V teoretické části své bakalářské práci chci čtenáře seznámit se základními myšlenkami baťova školství na Zlínsku, ale také jim přiblížit problematiku alternativní pedagogiky začátku 20. století, kam spadá právě i baťova škola. Také se chci zmínit se o lidech, kteří za těmito myšlenkami stáli, a díky kterým se mohly děti vzdělávat kvalitněji než dříve.

V praktické části mám za pomoci dobového tisku vytvořeny otázky, které budu pokládat pamětníkům. Zajímá mě především, jak se rozcházela nebo shodovala realita od novinových článků a učebnic, osobní důvody pro studium ve Zlíně a podobně.

1 ALTERNATIVNÍ PEDAGOGIKA

Pojem „alternativní“ je v současné době termínem často užívaným, a to v různých oblastech a souvislostech. Pojem je odvozen z latinského slova „alter“, což znamená jiný, ten druhý. „Alternativní“ představuje ve svém výkladu – jinou možnost, jiný způsob řešení nebo volby, a to vzhledem ke skutečnostem a jevům zpravidla protikladným, v zásadě odlišným.“ (Hrdličková 1994, s.12)

Anglický Cambridgeský slovník popisuje slovo alternativní, jako něco, co je odlišného od druhého, především od toho, co je pro většinu známého nebo obvyklého, a dává nám možnost výběru. [dictionary.cambridge.org]

Britský slovník Dictionary of Education zmiňuje alternativní vzdělávání jako termín, který označuje vzdělávání v jiné podobě, než které je nabízeno státem nebo jinými institucemi. Alternativní školy jsou spojeny s radikálními koncepcemi, například odmítání kurikula či metod výuky. (Lawton, D., Gordon, P.)

Jisté formy alternativního vzdělávání známe již od starověku, ale o alternativním vzdělávání, potažmo reformním hnutí v užším slova smyslu, začínáme mluvit od přelomu 19. a 20. století. K této změně dochází díky různým vlivům, například díky změnám ve společnosti, zvýšení nároků na vzdělávání a lepší a rozšířenější gramotnosti lidí. Důležitou roli zde hraje i učení filozofie a filozofických směrů a východisek, o které se základy alternativního vzdělávání opírají. Reformní hnutí je nedílnou součástí alternativní či reformní pedagogiky, například Marie Montessori reformní pedagogiku popisuje jako kritiku starého školství. Především kritizuje jejich výchovné a metodické postupy. Společný základ můžeme hledat v naturalismu, který rozvíjí již J.J. Rousseau nebo L. N. Tolstoj. Důraz potom klade na spontánní rozvoj dítěte. Proto se někdy toto hnutí označuje za „pedagogiku zájmů“. (Zelinková 1997, s.11) Oproti tomu J. Oelkers zdůrazňuje, že pojem „reformní pedagogika“ není nikdy přesně definován, a navíc je používán rozmanitým způsobem. Zmiňuje také to, že u „reformní pedagogiky“ se může jednat o pokus, který může ztroskotat. (Kasper 2008, s.10-11)

Alternativní pedagogika je potom praktikována na školách, ve kterých se vzdělává podle reformních metod. Alternativní školy se dají rozdělit do mnoha typů podle

různých kritérii. Zajímavé je dělení Průchy (1996, s.12), který zmiňuje, že alternativní školy se dělí na státní a nestátní.

Dalším přístupem je dělení alternativních škol podle Svobodové (1996, s.5), ve kterém se zmiňuje o rozdělení škol na soukromé, církevní nebo státní. Školy se zaměřují na celkový rozvoj žáka, často se tohoto cíle snaží dosáhnout inovačními záměry, a to zaměřením se na komplexní rozvoj osobnosti. Osobnosti intelektuální, emocionální a volní. Tímto si alternativní školy zakládají na tom, aby byly školami tvůrčími.

(Svobodová 1996, s. 6)

1.1 Alternativní pedagogika na počátku 20. století v Československu

V Československu vznikají na začátku 20. století alternativní školy především díky vysoké úrovni reformní pedagogiky. Její počátky můžeme v Českých zemích hledat už na konci století předešlého. Za zmínku by stál například K. S. Amerling a jeho Americký klub dam, který vznikl za účelem vzdělávání dam a dívek v Praze. Později se rozšířil i do ostatních měst v monarchii. (Bahenská 2005). Dále je zde osoba Tomáše G. Masaryka, který byl považován za velký vzor Československé pedagogiky pro jeho důraz na aktivní stránku filozofie a mravní formování osobnosti. (Jůva 2007, s.77-78).

Reformní hnutí se na území nově vzniklého demokratického státu rozvíjí už od jeho začátku, navazuje na předešlé zkušenosti a pokusy z let předešlých. Nejvíce se reformovalo v institucích, které navštěvovalo nejvíce žáků, tedy ve školách městských nebo základních. O tomto působení se zmiňuje Růžena Vaňová v publikaci (Kasper 2008, s.109): „Reformní aktivity prvního desetiletí samostatného státu probíhaly právě převážně v prostředí základních škol. Měly charakter individualistických pokusů realizovaných učiteli, kteří na těchto školách působili.“

Reformní pedagogika a pokusné školství se nejvíce začíná rozvíjet ve 20. letech 20. století. Začínají vznikat nové typy škol, například Volná škola práce na Kladně, která se snaží o duševní i fyzický vývoj dítěte. K tomuto rozvoji slouží žákům učebny, ale i dílny, kuchyňky, zahrada, besídka a další prostředky. Tuto školu založil František Náprstek, který zde následně i vyučoval. V Brně vzniká pokusná mateřská škola vedená Annou Süssovou, která klade důraz na tělesný pohyb a na rozvoj z bezprostřední zkušenosti.

K našim nejvýznamnějším reformním pedagogům patřili Václav Příhoda a Josef Úlehla. Václav Příhoda vytvořil koncepci tzv. Příhodovské reformy, která měla napomoci zlepšení přístupu školy k žákovi a obráceně. Josef Úlehla byl oproti teorii Václava Příhody zastáncem svobodné výchovy v tolstojovském duchu. (Svobodová 1996)

Ze zahraničních autorů byly pro reformní pokusy inspirací například Němec Peter Petersen a jeho Jenský plán, Italka Marie Montesoriová s jejím modelem škol montesori, Němec Rudolf Steiner s waldorfskou školou nebo Američan John Dewey a jeho pragmatická pedagogika. (Průcha 1996, s.17).

1.2 Pragmatismus a pragmatická pedagogika

Pragmatismus je filozofický myšlenkový směr, který vzniká ve Spojených státech amerických na konci 19. století. Za autora je obecně pokládán William James, na kterého později volně navazuje John Dewey, který tento směr rozvíjí především ve výchově.

Definicí pragmatismu a pragmatické pedagogiky je mnoho, každý autor ji popisuje trochu jinak, vždy se ale shodnou na stejném základu. Pragmatismus upřednostňuje lidské jednání a jeho užití v praxi.

Ottova všeobecná encyklopedie definuje pragmatismus takto: „Pragmatismus se odmítá zabývat otázkami smyslu a podstaty věcí a klade důraz na výsledky, fakta a pravdu.“ (2010, s. 257)

Podobná definice, jako ve zmíněné Ottově encyklopedii, se nachází i ve slovníku cizích slov, který ovšem pragmatismus definuje takto: „Pragmatismus je směr pokládající za kritérium pravdy její praktickou hodnotu a užitečnost, která vyhovuje zájmům jednotlivce.“ (2006, s. 272)

S výše zmíněnými definicemi souhlasí i současný pragmatický pedagog K. Kostka, který říká, že pragmatismus se nesoustřeďuje na pouhé přemýšlení nad daným problémem, ale praktická každodenní snaha dosáhnout vytyčených cílů.

Eva Urbanovská mluví o pragmatické pedagogice následovně: „Pragmatická pedagogika se samozřejmě opírala o hluboké studium psychologických věd o dítěti, vycházejíc z jeho naturalistického pojetí. Na základě nejnovějších poznatků o psychice dítěte byl do popředí školní výchovy postaven vedle principu aktivity a celistvosti také

požadavek úzkého spojení se skutečností. Bohatý kontakt se společenskou a materiální skutečností vytvářel základ vlastní osobní zkušenosti dítěte.“ (Urbanovská 1996, s.19)

Můžeme uvést i tehdejší pohled Johna Deweyho na pragmatickou pedagogiku, která zní následovně: Dítě představuje v pedagogice „slunce“, okolo kterého se má soustřeďovat celý pedagogický proces. Učitel je pak pouhým poradcem, organizátorem. (Singule 1991, s. 81) Kritériem Deweyova úspěchu už nebylo jeho přizpůsobování se společnosti, ale jeho aktivní činnost schopná v interakci s prostředím dosahovat svých cílů. (Urbanovská 1996, zde s. 43)

Pragmatická pedagogika, stejně jako pragmatismus jako takový, vzniká ve Spojených státech amerických. Vzniká jako prvního ucelený pedagogický proud, který byl determinován pragmatismem. Ten se rozvíjel jako odpověď na výrazné a překotné změny v americkém hospodářství, i odpověď na velkou migraci obyvatelstva, především z venkova do měst. „Od pragmatické pedagogiky se očekávalo ustálení sociálních problémů a celkovou proměnu myšlení společnosti.“ [kostka-skola.cz]

1.3 Myšlenky pragmatismu na Zlínsku

V nově vzniklém Československu se ztotožňuje s myšlenkami pragmatismu například ve 20. a 30. letech 20. stol. Karel Čapek nebo bývalý prezident Tomáš G. Masaryk. (Kuklík 2002) a Tomáš Baťa aplikuje tyto myšlenky i při zakládání škol v samotném Zlíně, a to jak škol měšťanských, tak i Baťových škol práce. K pragmatické pedagogice neodbytně patří propojení školy s reálným životem a je kladen velký důraz na zkušenosti, které nahrazují teorii. Učitelé dbali na to, aby se dítě, potažmo žák, setkávalo s problémy odpovídající jeho věku.

Baťovo školství je neodmyslitelně spojeno s myšlenkami pragmatismu. Jeho představitelem ve Zlíně se stal ředitel pokusné školy Stanislav Vrána, který, taktéž jako další pedagogové pokusného vzdělávání, po studiích v USA přispěl pro rozvoj pragmatické pedagogiky na Moravě.

Ve Zlíně vznikají dva typy škol. První, měšťanský typ školy, je Masarykova pokusná diferenciovaná škola, která je založena na principu vnitřně diferencované školy podle Příhodovy reformy. Druhá, střední škola, která nese název Baťovy školy práce, je školou učňovského typu. Žáci jsou zde vychovávaní nejen podle pragmatické pedagogiky, ale

také pod vlivem kolektivního ducha, který je podporován vzájemnou týmovou podporou. [kostka-skola.cz]

1.3.1 Masarykova pokusná diferenciovaná škola

Vývoj školství na Zlínsku na začátku minulého století nemůžeme označit za skokový, nýbrž za revoluční a do jisté míry specifický. Pod vedením firmy Baťa vzniklo mnoho škol především pro učně, nicméně Tomáš Baťa sám se nezaměřoval pouze na středoškolské vzdělávání. (Kostka 2018)

Tomáš Baťa se v roce 1923 stal Zlínským starostou a z této pozice začal usilovat o rozvoj základního vzdělání. Proto zřizuje pokusnou měšťanskou školu, která byla unikátním projektem ve vzdělávání. Uplatnění zde našly prvky pragmatické pedagogiky a Příhodovy reformy. Tato Zlínská měšťanská škola se nazývala Masarykova pokusná diferenciovaná škola. „Na Zlínsku, kde expanzivním způsobem rostla firma Tomáše Baťi, a kde docházelo k nebývalé společenské proměně, byl kladen velký důraz na odhodlanost, podnikavost a vynalézavost. Pozoruhodným způsobem se tu spojila pedagogická teorie pragmatismu se společenskou praxí, ve které pod Baťovým osobním vlivem rostly tendence k posilování iniciativy každého jedince“ (Kostka 2018, s.95) Tyto myšlenky do Zlína přináší reformní pedagogové Stanislav Vrána a Vladimír Konvička.

Sám Tomáš Baťa popisuje vznik školy tehdejšímu prezidentovi T. G Masaryku, při jeho návštěvě Zlína v roce 1928 následovně „...Vzhledem k velikému významu těchto škol pro průmyslový rozvoj, prosím Vás, pane prezidente, abychom je mohli pojmenovati Vaším jménem, které zůstane vždy symbolem pokroku. V těchto školách chceme vychovávat zdatného člověka, o jakého jste usiloval ve své vychovatelské činnosti. Člověka, kterému je práce radostí a mravní povinností. Průkopníka, který je ochoten závoditi svojí službou s celým světem. Který hledá své štěstí v dokonalosti svého díla a ve službě svým spoluobčanům-ve službě veřejnosti. Chceme pěstovati v těchto mladých lidech víru v člověka, víru v práci. Onu víru, která vybuodovala tyto naše dílny. Tato škola má spojit učebnu s dílnou. Má ukázati, jak možno učiniti slovo tělem, jak proměnit vědu v chléb...“ (Baťa 2013, s. 126)

Rozdělení Masarykovy pokusné diferenciované školy ve Zlíně popisuje autor Kostka (2018) následovně: Škola byla rozdělena podle schopností žáků do tří větví A, B a C. Ve

skupině C se mělo zvládnout učivo základní, ovšem na skupinu B už byly kladeny vyšší nároky, jednalo se o učivo rozšiřující. Skupina A měla učivo nejnáročnější, tzv. výběrové.

1.3.2 Stanislav Vrána

Stanislav Vrána se narodil roku 1888 ve Valči na Moravě jako syn mlynáře. V odborné literatuře se můžeme dočíst, že jeho cesta ke vzdělání nebyla úplně jednoduchá a přímá. Vzdělání mu bylo umožněno až ve 14 letech na měšťanské škole v Třebíči, následně vystudoval Učitelství v Brně. Po úspěšném absolvování škol začal vyučovat na národních venkovských školách, šlo o školy, které kladly důraz na spolupráci školy a rodiny. Můžeme konstatovat, že se Stanislav Vrána seznamuje s potřebou propojit školu a praxi již v mládí. V roce 1919 odchází za pracovní příležitostí do Brna. Zapojuje se do pedagogického dění jako redaktor Vydavatelského odboru Ústředního spolku jednot učitelství. Jak se můžeme dočíst v literatuře, Stanislav Vrána v roce 1927 získává stipendium a začíná studovat na Teachers' College Kolumbijské univerzity v New Yorku.

Díky tomuto pobytu získá nové rozhledy v problematice pedagogiky a ty potom uplatňuje po zbytek své kariéry. Jeho poznatky a zaměření popisuje Kostka (2018, s.81) ve své knize *Tomáš Baťa a baťovské školství* následovně: „Americká psychologie a pedagogika ho velmi zaujala, přičemž zkušenosti z amerického pobytu nejdříve systematizuje během roční dovolené, kterou čerpá po svém návratu domů. Stává se obdivovatelem Úlehly a s velkým nadšením se přiklání ke koncepcím volné a činné školy, aktivismu, liberalismu, orientaci na žáka, problémovému vyučování, společenské a jednotné škole s vnitřní diferenciací.“

Jak už bylo zmíněno v předešlém odstavci, Stanislav Vrána získal své reformní vědomosti v Americe. Své názory a pojetí pragmatické pedagogiky mohl uplatňovat na Masarykově pokusné škole ve Zlíně, kde se stal ředitelem. Uvědomoval si, že úspěch pokusných škol závisí na kvalitním zázemí a nadšení týmu. Proto se vždy snažil spolupracovat s odborníky. Neustále cestoval do cizích zemí, aby mohl nasbírat co nejvíce informací o pedagogice. Svými spolupracovníky a kolegy byl považován za praktického realizátora příhodovské reformy.

Stanislav Vrána svou práci popsal ve stěžejním díle *Učebné metody*, které poprvé vyšly v roce 1936. Svou profesionální kariéru zakončil v roce 1948, kdy odchází do důchodu. (Kostka 2018, s.79-83)

1.3.3 Vladimír Konvička

Vladimír Konvička se narodil roku 1900 v Dubňanech u Hodonína. Hned na počátku svého profesního života měl možnost se setkat s reformním hnutím v Československu. Jako učitel se ve škole zaměřoval na výtvarnou výchovu, ruční práce a vzdělávací politiku obecně. Můžeme se dočíst, že Vladimír Konvička pracoval mezi lety 1929 až 1935 na Masarykově pokusné škole ve Zlíně. Zde se stal blízkým spolupracovníkem Stanislava Vrány a společně rozvíjí myšlenku pragmatiké pedagogiky. „Soustředil se na vypracování koncepce výtvarné výchovy, ručních prací a vlastivědy, psal příručky a pracovní knihy. Klad důraz na respektování osobnosti žáka, jeho kreativitu, samostatnost, schopnost orientovat se v problémových situacích, což jsou atributy vlastní pragmatiké pedagogice.“ (Kostka 2018, s. 84)

Od roku 1935 působil jako ředitel na pokusné škole v Otrokovicích. Publikoval v časopisu „Tvořivá škola“, který vycházel ve Zlíně a přinášel pokrokové pedagogické myšlenky. Konvička s Vránou spolu vydali učebnici „Čítanka pro školy obecné“.

Vladimír Konvička patřil k prosazovatelům pragmatiké pedagogiky na Zlínsku. Na Zlínsku dochází tedy nejen k průmyslovému rozvoji ale také k rozvoji školství. Tomáš Baťa svůj úspěch postavil také díky němu. Školství na Zlínsku ve 20. a 30. letech minulého století velmi prosperovalo. Důkazem toho nám jsou dodnes existující základní a střední typy škol. Na pokusné školy měšťanského typu částečně navazovaly i Baťovy školy práce, ty přebírají myšlenku pedagogického pragmatismu. (Kostka 2018, s. 83-85)

2 TOMÁŠ BAŤA

Tomáš Baťa patří k nezapomenutelným osobnostem 20. století. Významně se zapsal do historie nejen Zlínska, ale i celého světa. V odborné i naučné literatuře se můžeme dočíst, že Tomáš Baťa je označován jako fenomén své doby. Jeho život nebyl vždy jednoduchý, ale o to víc za sebou zanechal viditelnou stopu. Dokázal po celém světě vybudovat fungující a prosperující podniky, které můžeme pod názvem Baťa znát do dnes.

Tomáš a Marie Baťovi se synem

Obrázek 1 - Tomáš Baťa s manželkou a synem (Baťa,1991)

2.1 Život

Tomáš Baťa se narodil 3. dubna roku 1876 ve Zlíně, jako syn Antonína Bati staršího. Původ rodiny Baťů se nejčastěji odvozuje od kočovných vlašských pastýřů ovcí. Pocházeli z východních Karpat a postupem času se dostali až do západních Bílých Karpat. Jméno Baťa je nejčastěji odvozuje od pastýřského slova „baca“, čili nejvyššího pastýře. (Erdély 1990, s. 28-29) Otec Tomáše Bati vykonával povolání ševce, ostatně stejně jako jeho předci. Vlastnil malou dílnu s několika zaměstnanci a uční, ve které se vyráběly především pantofle.

Tomáš Baťa získal své vzdělání v městě Uherském Hradišti, přičemž absolvoval pouze několik let obecné školy. Poté, co mu zemřela matka, otec se znovu oženil a přestěhoval se do Uherského Hradiště. Zde se narodil i jeho mladší bratr Antonín, který později přijal ještě jméno Jan, se kterým později vlastnil firmu. (Končítíková 2014, s. 12)

2.2 Budování vysněné továrny

Již Baťův otec, Antonín Baťa, snil o továrně na boty. Svůj sen přenášel i na svého syna. Ten se vyučil ševcem a jako učeň pomáhal v dílně. S největší pravděpodobností se jeho sen o veliké továrně na boty zrodil již tady. Mladý Tomáš chtěl sen svého otce povýšit na vyšší úroveň. Byl mladý a pokrok vědy ho zajímal. Díky zkušenostem z otcovy dílny si dokázal i představit chod továren a jednotlivých dílen. Zajímavostí je, že Tomáš Baťa nemohl vystát kouření na dílnách, když ještě pracoval u svého otce.

V šestnácti letech se nepohodl s otcem a odešel pracovat do obuvnické dílny ve Vídni. Po pár letech se opět vrátil na Moravu, kde si založil se svým bratrem Antonínem dílnu. Živnost na výrobu obuvi získali sourozenci v roce 1894 a nesla název T&A Baťa ve Zlíně. První veliký úspěch firma zaznamenala, potom, co Tomáš Baťa v Německu nakoupil první obuvnické stroje. Tím se práce značně zjednodušila a zrychlila. (Erdély 1990, s. 45-47)

V roce 1904 se Tomáš s vedoucími tovaryši vypravil na cestu do Ameriky, kde se každý nechal zaměstnat v jiné továrně, aby získali zkušenosti a vyhodnotili, které postupy, techniky a materiály využít v továrně v Čechách. Tomáš Baťa byl nejvíce ohromen běžícím pásem. (Erdély s. 46) Tuto zkušenost si zopakoval ještě v letech 1911 a později v roce 1919. (Končítíková 2014, s. 12) Roku 1908 postihla rodinu velká ztráta, a to úmrtí staršího bratra Antonína. V čase první světové války Baťův závod šil boty pro armádu. Peníze, které získal tímto způsobem, investoval neustále do chodu své firmy. Tímto dal práci mnoha lidem nejen z okolí samotného Zlína.

Tomáš Baťa si dokázal vytvořit takzvaný rezervní kapitál. Jeho způsob vedení firmy a zaměstnanců je příkladem úspěšného managementu i v dnešní době. To potvrzuje i to, že rád do továrny objednával nové stroje, ty pak ale předělával a neustále vylepšoval, protože nebyl spokojen s jejich chodem.

Vysoké nároky kladl i na své zaměstnance, proto dospěl k myšlence zbudování vlastních škol, aby jeho dělníci byli přesně vyškoleni pro potřeby firmy. Baťa se za tvrdou práci v továrně dělníkům odměňoval značnými benefity, jako byly například vysoké mzdy, nebo možnost spořit peníze na jeden z baťových domků, které jsou dodnes natolik příhodné pro tuto dobu. Baťa budoval pro své zaměstnance nové školy, kina, hospody a restaurace, obchody, též nechal postavit novou nemocnici. Ze Zlína se díky tomu na začátku 20. století stalo vznikající a rozvíjející se velkoměsto.

Tomáš Baťa tragicky zahynul při pádu svého letadla v roce 1932. Vedení firmy po něm přebral jeho mladší bratr Jan Antonín, který se stal jediným akcionářem firmy Baťa. Jan Antonín pokračoval ve vizích svého bratra a firma pod jeho vedením v letech 1932 až 1939 vzkvétala.

3 BAŤOVY ŠKOLY PRÁCE

Termín Baťovy školy práce je hojně používaný jak v odborné literatuře, tak i dobovém tisku, například jej najdeme v týdeníku „Zlín“, ovšem původní obecný název školy zněl Odborná obuvnická škola, jak ve své publikaci zmiňuje Gabriela Končítíková. Později se na škole začaly vyučovat i jiné obory, a proto jsou nám dnes školy zaštiťované firmou Baťa více známy pod tímto názvem. Baťovy školy práce, které navázaly na dlouhou tradici řemesla jak v Čechách, tak na Moravě, což zmiňuje Rybka (2016): „Po staletí se o výchovu dorostu v řemeslech staraly cechy a lze říci, že poměrně dobře“ Vše se mění s nástupem průmyslové revoluce a zrozením dělníka. (Rybka 2016, s.17)

Baťův závod byl vždy otevřen novým možnostem. Jak už bylo zmíněno, samotnému zakladateli Tomáši Baťovi se kvalitního vzdělání moc nedostalo, o to víc si cenil, když jeho zaměstnanci měli chuť a pílili se učit novým věcem, jako on. Po první světové válce už bylo možné, aby zaměstnanci navštěvovali večerní zdokonalovací kursy. Od roku 1918 je možné navštěvovat kurs pro koželuhy, v dalších letech přibývají jazykové kursy a v roce 1932 už firma pro své zaměstnance nabízí hned 36 kursů. (Pokluda 2014, s.29) Sice se nejedná o školském vzdělávání v pravém slova smyslu, nicméně Tomáš Baťa nekončil u kursů pro dospělé. Brzy začal pomýšlet na přípravu zaměstnanců již od dětství. Za pomoci zkušených pedagogů se na začátku 20. let minulého století stal Zlín centrem vzdělanosti. Baťa chtěl vlastním školstvím docílit těch nejkvalitnějších dělníků. Za zlaté éry rozkvětu a slávy firmy se žáci hlásili do školy z celé republiky i zahraničí, většinou ze zemí, kde už Baťa pobočky svého podniku měl, například Jugoslávie, Francie, Německo, Anglie, Indie, Amerika a Arábie.

O velkém zájmu přihlášených ke studiu vypovídá mimo jiné i počet absolventů školy. Prvních absolventů v roce 1928 bylo 44, o deset let později, v roce 1938 už je počet absolventů 80krát větší, tj 3.591 absolventů. (Končítíková 2014, s.75)

K výběru těch nejlepších a nejpotřebnějších žáků do nových ročníků sloužily náročné teoretické a praktické zkoušky. Každý se na ně mohl přihlásit a ty se pak konaly na více místech v republice, nebylo zcela nezbytné absolvovat cestu do Zlína. Když žák úspěšně prošel testy, dostal se užšího do výběru. Posuzovalo se i sociální pozadí žáka – například počet sourozenců – více sourozenců bylo pro uchazeče výhodou. Baťa se snažil, aby na jeho školách mohli studovat žáci ze všech společenských tříd. Velkou roli

v přijímacím řízení hrála také motivace – Baťa chtěl žáky motivované a nadšené, pouhá poznámka o touze být dobrým dělníkem nestačila. Přijímací řízení bylo náročné a dlouhé, nicméně úspěšný uchazeč měl jistou budoucnost.

Tomáš Baťa ve svém projevu k příležitosti otevření Baťovy Školy Práce v roce 1925 mluví o tom, pro koho je jeho škola určená a jak bude probíhat studium: *Své nové učně nazýval „muži“, neboť „Slovo muž znamená živitel. Čtrnáctiletý hoch začíná na sebe vydělávat a je proto mladým mužem. Toto neplatí vždy o hoších zámožných rodičů, protože oni ve čtrnácti letech na sebe nevydělávají, Skutečně zámožných rodičů je u nás málo. Více je hochů, kteří se za děti zámožných rodičů neprávem považují. Ale doufejme, že těch je málo a nestojí za to, mluvit k nim.... Vy, mladí muži, vykročte s odvahou do světa. Nermuťte se tím, že vaši rodiče nemohou anebo nechtějí vás vydržovat na školách. Celý svět je škola a nejlepším učitelem je práce, nejlepším pomocníkem je chudoba. Většina vynikajících mužů naší doby opouštěla rodný kraj a s uzlíkem zrovna tak malým, jako vy. Velikost naší doby je v tom, že i ta nejvyšší místa v republice jsou dostupná chudému muži. Záleží jen na něm, na jeho schopnostech a vytrvalosti, aby jich dosáhl. Za své zaměstnání zvolte svobodné živnosti, tj. zemědělství, obchod a průmysl. Jen ve svobodné živnosti rozvine se život člověka plně. Jen v těch vítězstvích síla a nadání mužů bezpodmínečně. Síla těla i ducha budiž vaše heslo. vyhledávejte zápasy! Nebojte se ran! Nezeslabujte svých těl neřestmi, jako pitím, kouřením atd. Neřest je matka porážky. Cnost a střídmost je cesta k vítězství! Zdar Vám!“* (Končítíková 2014, s.37)

Tomáš Baťa, a později jeho bratr Jan Antonín, měli vždy proslov při významných příležitostech, ať už k žákům či dělníkům jejich továrny. Motivováni k dobrému prospěchu a učení nejsou pouze žáci, ale i jejich učitelé. Ti jsou motivováni ve formě peněžitých prémie pro ty nejlepší z nich. Učitelský sbor se snažil žáky vychovávat a vzdělávat, jak nejlépe mohli. Zajímavostí je, že pro učitelský sbor platila stejná pravidla jako pro jejich žáky.

Tomáš Baťa se vždy ve svém projevu, jehož ukázkou jsem vložila do této práce, snažil skloubit revoluční myšlenky s pozitivní vizí pro budoucnost. V projevu můžeme vždy nalézt zhodnocení dané situace. Baťa se nebál ve svých projevech zmínit i negativní stránku věci, ale vždy se snažil v negativu hledat pozitivum. Projev byl sestaven vždy

tak, aby se s ním posluchač ztotožnil a měl pocit, že se přímo týká jeho osoby. I díky jeho upřímným projevům si ho lidé napříč světem vážili. Více o samostatných projevech Tomáše Bati se můžeme dočíst v publikaci „*Úvahy a projevy*“.

Je pravdou, že mladí muži a ženy žili spartánsky, ale spokojeně. Solidně bydleli, měli pěkné stejnokroje, neznali, co je to hlad a strach z budoucnosti. Za to na oplátku Baťa žádal poctivě a svědomitě pracovat a morálně žít. (Vlach 1990)

3.1 Vznik a vývoj

Za vznikem nových škol stály problémy, se kterými se potýkal Baťův závod. To byl konkrétně například nedostatek pracovních sil. Mnoho dělníků bylo také ne příliš kvalitně vyučeno. A v neposlední řadě nižší cena obuvi způsobila vyšší poptávku. (Erdély 1990) Proto v roce 1925 byla slavnostně otevřena Baťova škola práce pro mladé muže. Cílem této instituce bylo vzdělávat mladé muže pro všechny vedoucí profese závodů. Takovéto vzdělání se dívkám začalo dostávat od roku 1929. (Končítíková 2014, s. 24 a 36)

Přípravy na otevření Baťovy školy práce pro mladé muže vrcholily v roce 1924 a následně se zúročily v existenci pragmaticky orientované školy internátního typu, obdobného jako tomu bylo zejména u škol anglických. [kostka-skola.cz]

Vznik BŠP je popsán i v knize Erdélyho *Baťa-švec, který dobyl svět*, která poprvé vyšla v roce 1932. Ta ji popisuje následujícími slovy: „V roce 1925 připojil Baťa k závodům odbornou školu pro učně ve věku od 14 do 17 let. Tento „Internát mladých mužů“ je jakousi kadetní školou Baťovy armády. Internát sídlí ve čtyřech mohutných budovách ze skla, oceli a betonu na horském svahu naproti továrnám. Na 2500 mladých chlapců se tam každého roku vychovává praktickými i teoretickými kursy na Baťamany. Jakmile se v posledních letních měsících objeví za výklady československých Baťových filiálek oznámení, že se přijímají žáci do zlínského internátu, začíná ve filiálkách nával uchazečů...Peníze a potraviny při vstupu do internátu nesmí vzít s sebou nikdo a rodičům je výslovně zakázáno po celá tři léta učení podporovat děti penězi, oděvem nebo potravinami právě tak jako žákům je zakázáno dávat rodičům něco ze svého výtěžku. Dostane se jim poučení o tom, co rozumět pod pojmem muž. Muž je podle Baťova pojetí individuum, které se dovede samo žít.“ (Erdély 1990, s. 130-131)

Baťa měl o výchově svých mladých mužů jasnou představu. Chtěl vychovat muže, který bude nezávislý, bude se umět rozhodovat, přemýšlet jako on sám a být vždy ve všem produktivní. Baťa věřil, že by se jeho žáci měli vychovávat navzájem, proto ti straší a zkušenější pomáhali těm mladším. Baťovy školy práce nebyly pouze o vzdělání, žákům se na škole dostávalo také pravidelné tělesné výchovy v podobě sportovních aktivit, ale konaly se i různé kulturní akce. Po skončení školy měl být mladý člověk soběstačný a všestranně vzdělaný. Baťa se snažil, aby jeho mladí lidé pochopili, že peníze by neměly být smyslem života. (Končítíková 2014)

V následujících letech se na školu hlásilo o mnoho více žáků, než bylo možné přijmout. Do ročníku mohlo vždy nastoupit přibližně 1000 až 1500 nových žáků, žádostí o studium bylo obdrženo ale mnohem víc, například v roce 1934 odeslalo žádost o studium přibližně 19.000 uchazečů. Počet přihlášených byl vysoký i navzdory těžkým přijímacím zkouškám z matematiky, pozornosti a všeobecné inteligence. Současně museli všichni uchazeči projít fyzickým testem. [euro.cz]

„Na BŠP začínal školní rok stejně jako na jiných školách učňovského typu dne 1. září a končil 31. srpna. Mladí muži měli stejný rozsah prázdnin jako studenti jiných tehdejších škol.“ (Končítíková 2014, s.39) Po dobu prázdnin mohli žáci zůstat doma nebo ve Zlíně a jeho přilehlému okolí, kde se nabízelo mnoho možností trávení volného času.

3.2 Přijímací zkoušky a přijetí

Jak už bylo zmíněno v úvodu celé kapitoly, na BŠP se mohli hlásit mladíci, kteří splňovali kritéria pro přijetí do studia. Mladému muži muselo být alespoň 14 let a musel úspěšně splnit psychotechnické zkoušky a projít zdravotním testem. Tohle vše mělo napomoci tomu, aby na školu byli přijati žáci podle stejných požadavků. Všichni uchazeči museli být informováni, že u firmy Baťa se vychovává především prací. Uchazeč po přijetí nastoupil do tzv. dvouměsíční zkušební doby, ze které mohl být propuštěn bez udání důvodu. Uchazeč mohl být přijat pouze tehdy, pokud byl mravně bezúhonný, měl předpoklady ke sportovní činnosti a vychodil čtyři třídy měšťanské nebo střední školy s dobrým prospěchem. Nedoporučovalo se přijímat hochy, kteří už pracovali, nebo uchazeče z neúplných rodin. (Končítíková 2014, s.40-45)

Velice zajímavé jsou i informace, které byly pro komisi důležité. Příjímáčí komise měla přísná kritéria na uchazeče, například bylo sledováno, jak je adept vysoký či kolik váží a jestli je správně a hodnotně živěný. Nedílnou součástí byly i informace o uchazečově zdravotním stavu a rodinná anamnéza.

Kromě rozhovorů s uchazečem vycházela přijímáčí komise i z dotazníku, který vyplňoval ředitel školy, odkud se uchazeč hlásil. Dotazník obsahoval otázky, které se například týkaly zdraví uchazeče, jeho pracovní schopnosti, chápavosti, paměti, pozornosti a čistoty. Tento formulář a přijímáčí test můžeme nalézt v knize Končítíkové (2014) na stranách 232 až 247.

Po přijetí se uchazeč musel osobně dostavit k zápisu do prvního ročníku, ten se vždy konal před letními prázdninami. Při zápisu mladík obdržel Průkaz mladého muže, který sloužil, jako průkaz totožnosti studenta. Na průkazu se objevovala typická hesla pro baťův závod – „Buď prvním“, „Den má 86.400 vteřin“ nebo „Vesele vpřed!“ (Končítíková 2014, s.56)

Vedení BŠP vždy na začátku studia s mladým mužem a jeho rodiči uzavírala smlouvy o podmínkách, za jakých bude mladík u firmy pobývat a studovat. Firma a škola se tak zavazovala převzít zodpovědnost za mladíka. Prvotním cílem smlouvy bylo to, že firma vychovává a poskytuje vzdělání chlapci díky práci, která ho připraví na vykonávání svých povinností v továrně. Rodiče museli souhlasit, že jejich dítě bude pracovat v závodě a po ukončení pracovní doby se bude vzdělávat ve škole. Tímto opatřením se mělo předejít stížnostem ze strany rodičů či rodiny z majetnějších vrstev. (Končítíková 2014, s.51-53)

Podle firmy každý pracovník musel projít tvrdou prací, aby získal dostatečné znalosti pro výkon svého budoucího zaměstnání. Za svou vykonanou práci dostával hoch odpovídající mzdu. Mladý muž se učební smlouvou zavazoval k řádnému vykonávání svých povinností, a to, že se bude pilně učit, žít sám, bez finanční pomoci své rodiny. Rodiče se zavazovali k tomu, že svého potomka nebudou nijak podporovat a ani od něj nebudou přijímat dary. (Končítíková 2014, s.55)

Firma dávala rodičům pravidelně vědět o pracovních a školních výsledcích a snažení svého dítěte, a to až čtyřikrát ročně. Mladý muž dostával každého půlroku vysvědčení o

prospěchu, které se zasílalo také rodičům. Přestože byl pak tento žák po celý rok vychováván ve Zlíně bez rodiny, měl povoleno udržovat pravidelný písemný kontakt s domovem. Firma a škola zvala rodiče dvakrát ročně do Zlína, kdy si mohli rodiče sami ověřit, jak na tom jejich mladý muž či mladá žena je. (Končítíková 2014, s.55)

Stejná pravidla pro přijetí a následné studium platila později i pro mladé ženy, které ve Zlíně začínají studovat o něco málo později, než mladí muži.

3.3 Dělení Baťových škol práce

V prvních letech fungování Obuvnické školy, dnes známé jako Baťova škola práce, se jednalo o rozšíření vzdělání živnostenských pokračovacích škol s doplněním o odborné předměty, například strojírenství a výuku cizích jazyků. Vedení školy tímto reagovalo na vývoj průmyslu a společnosti, jak zmiňuje ve své publikaci Baťovský Zlín. Klub absolventů Baťovy školy práce. Z historie po současnost Končítíková (2014, s. 26): „Avšak postupem času se nároky na mladé, odborně vzdělané pracovníky zvyšoval a musela se měnit i struktura Baťovy školy práce“

Problematikou Baťových škol práce se zabývalo mnoho odborníků, například Končítíková (2014), Rybka (2016) a Kostka (2018). Z jejich publikací vyplývá, že BŠP prošla po dobu své existence vývojem a procesem změn ve struktuře a vzdělávání, například množstvím nabízených oborů. Nově bylo možné navštěvovat například strojírenství, elektrikářství, stavebnictví, pletařství nebo koželužství, případně obor chemický.

BŠP můžeme dělit na tři stupně:

1. Prvním vzdělávacím stupněm byla tzv. „Odborná škola“. Její studium žákům trvalo tři roky, z nichž dva roky se žáci vzdělávali ve svém oboru a poslední, tedy třetí rok, sloužil na přípravu k závěrečné zkoušce. Odborná škola nabízela tyto studijní obory:
 - Obuvnický, Strojírenský, Koželužský, Chemický, Stavební, Elektrotechnický, Gumárenský, Pletařský, Truhlářský a Hornický.
2. Dalším, tedy druhým stupněm, byla „Mistrovská škola“, která byla určena pro nadanější studenty a zároveň jako navazující studium pro odborné školy. Její studium trvalo dva roky. Po ukončení školní docházky byl absolvent schopen

řídit dílnu a stát se mistrem. Proto je také tato škola pojmenována jako „Mistrovská škola“. Budoucí mistři měli možnost navštěvovat tyto studijní obory:

- Obuvnický, Strojírenský, Koželužský, Chemický, Stavební, Elektrotechnický, Gumárenský, Pletařský.

3. Posledním, třetím stupněm vzdělání, byla „Vyšší mistrovská škola“. Byla určena pro opravdu nadané žáky a byla považována za navazující studium na Mistrovské školy. Žák pro absolvování školy musel zvládnout maturitní zkoušku.

Vyšší mistrovská škola už nabízela pouze šest oborů, a to:

- Obuvnický, Strojírenský, Koželužský, Chemický, Elektrotechnický, Pletařský

(Končítíková 2014, s. 26.)

Obrázek 2 (Končítíková 2014, s.27)

Vyučování na BŠP probíhalo vždy v odpoledních až večerních hodinách a v soboty dopoledne. Vzdělávací proces byl rozdělen do vyučovacích hodin. Každý vyučovaný předmět měl dotaci tří vyučovacích hodin týdně. Na BŠP se předměty měnily podle ročníků tak, aby budoucí absolvent zvládl a osvojil si všechny dovednosti a znalosti později potřebné pro jeho profesi.

V prvním ročníku se žák učil následujícím předmětům:

- čeština a živnostenské písemnosti, živnostenské počty, měřičství a tvaroznalství, odborná nauka obuvnická a jazyk německý

V předmětu čeština a živnostenské písemnosti si měl žák prohloubit své znalosti v mluvnici. Důraz byl kladen na výuku správných slovních vazeb a spojení. Dále byla probírána znalost literatury. Nedílnou součástí byla nauka o živnostenských písemnostech, ve které se vyučovalo například sestavování obchodních dopisů, objednávek a poptávek, nebo vyplňování tiskopisů.

V předmětu živnostenských počtů bylo cílem naučit studenty pracovat s matematikou v praxi. Učitelé se zaměřovali na počty, mocniny i odmocniny, zlomky a výpočty obsahů a objemů.

Měřičství a tvaroznalství byl předmět, který byl zacílen na geometrii. Tento předmět byl úzce propojen s předmětem živnostenské počty.

Jedním z nejdůležitějších odborných předmětů byla Odborná nauka obuvnická. O její důležitosti svědčí i to, že byla vyučována ve všech ročnících. Díky tomu ji bylo možné rozdělit do menších bloků. Předmět seznámil žáky s proporcemi a typy nohy podle určitých kritérií jako byl věk, pohlaví a etnikum. Mladí muži se učili, jak správně nohu změřit a podle toho udělat její obrys, odlitek a otisk.

Posledním předmětem, který musel žák zvládnout, byla výuka německého jazyka. V následujících letech fungování Baťovy školy práce se výuka jazyků rozrostla, a tak bylo pokládáno za samozřejmé, že žák vládne více jazyky. Bylo si možné vybrat z jazyka anglického, francouzského, španělského, bulharského či arabského.

Ve druhém ročníku studia žáci navázali předměty z prvního ročníku. Přibyly i nové předměty, které měly vyučovací dotaci dvou hodin týdně. Byly to:

- základy chemie koželužské, odborné kreslení, odborná nauka obuvnická, základy strojnictví a elektrotechniky, odborná nauka kožařská a jazyk německý

Základy chemie koželužské byl předmět, který se zaměřoval na znalost chemických prvků a jejich reakce.

Výuka odborného kreslení do značné míry probíhala podobným způsobem jako v současnosti. Žáci se učili kreslit, ale také rýsovat. Můžeme konstatovat, že předmět odborné kreslení byl úzce spojen s praxí, protože žáci se zde učili kreslit kopyto a uplatňovali zde své znalosti z odborné nauky obuvnické.

Předmět základy strojnictví a elektrotechniky měl stejné cíle jako dnešní výuka fyziky. Žáci se postupně seznamovali s magnetismem, elektřinou, napětím, drobnými opravami elektrotechniky a dalšími.

Nedílnou součástí obuvnického řemesla je také perfektní znalost obuvnické kůže, její využití, druhy, vlastnosti a vhodnost. Tomuto umu se žáci učili v předmětu Odborná nauka kožařská.

(SOKA Zlín, Baťa II/5, kart. 1220, inv. č. 170)

Miroslav Mrlík, absolvent Baťovy školy práce popisuje výuku na škole následovně:
„Výuka byla výborná. Zaměřená byla hlavně na ekonomii, technické věci a organizaci. Zde jsem se prvně dozvěděl o ekonomii, studoval jsem z knihy profesora Engliše. Tyhle znalosti mi pomohly vystudovat vysokou školu, a dokonce jsem z nich čerpal i v zaměstnání.... Vše, co jsem pak pochytil v Baťově škole práce, jsem pak využil... Ten systém výchovy a vzdělávání byl neuvěřitelně propracovaný. Ze začátku nás zavedli do továrny, pak do školy, vše se stravou a vše zdarma, dostali jsem uniformu, další ošacení a ke všemu kapesné...Tohle všechno byl kapitalismus, jak jsem říkal na začátku. Potom, v těch padesátých letech, firmu přejmenovali. Myslím si, že pravděpodobně do toho roku 1968 fungovala firma na stejných principech jako za Bati. Později se samozřejmě začali zakládat další střední školy, ale už to nikdy nebylo ono, už nikdy nedosáhli toho, aby studium tak úzce provázali s praxí. To měl Baťa vymyšlené dobře, že to soužití mladých lidí se školou a továrnou bylo tak silné“

(Končítíková 2014, s.84)

Dalším typem školy, který vzniká ve Zlíně v roce 1939 je baťovská Škola umění. Daří se jí na vysoké úrovni, avšak v roce 1952 se stěhuje do Uherského Hradiště jako Střední uměleckoprůmyslová školy, která zde působí dodnes. (Pokluda 2014, s. 89)

3.4 Výchova mladých mužů a mladých žen

Ještě na konci 19. století se dospívání dívky bralo jako příprava na „svaté“ posláním ženy, tento postoj se velmi rychle mění na začátku nového století, i díky nové překladové literatuře. (Lenderová, Rýdl 2006, s. 238) Oproti 19. století, ve století 20. dítě už má více na výběr z profesí mimo svůj sociální původ. Problémovou oblast představoval venkov. Často se ale stávalo, že umístění syna do učení obnášelo určitý počáteční vklad, proti čemuž se Baťa snažil bojovat. (Lenderová, Rýdl 2006, s. 241) Baťa tím, že svým učňům dal ihned práci, zbavil rodinu výdajů, a tím jí i dost finančně pomohl. Je pravdou, že zpočátku řemeslo jako švec působilo nedůvěryhodně. Ševcovství bylo považováno za málo výnosné, odtud pochází věta „Přece není tak zle, abych syna dával na ševce“, které Baťa ze začátku často slychal od rodičů. Pro dívky možnost dalšího vzdělávání po elementární škole dlouho neexistovala. Dívky mohly být vzdělávány v rodině, nebo jim byl placen soukromý učitel. (Lenderová, Rýdl 2006, s.244) Na konci 19. století dívky z bohatších rodin mohly do 16 let studovat na Vyšších dívčích školách nebo potom později na dívčích gymnáziích. (Lenderová, Rýdl 2006, s. 247-48)

Učební obory se studovaly po dobu dvou, tří a později čtyř let. Po složení učňovských zkoušek a ukončení studia mohl mladý muž nebo mladá žena nastoupit do práce v závodu jako kvalifikovaný dělník či dělnice. Vybraným žákům bylo umožněno se rozvíjet ve svých znalostech dál a to na tzv. mistrovských školách, a následně na střední průmyslové škole, která byla zakončena maturitní zkouškou. (Končítíková 2014, s.75) Celým vzdělávacím systémem mohl projít každý, bez rozdílu, jestli se jednalo o mladého muže či mladou ženu. Je sice pravdou, že v navazujícím studiu pokračovalo více chlapců než dívek, ale za to se dívky mohly dále vzdělávat ve večerních kurzech nebo studovat na jiném typu školy. Jak už bylo výše řečeno, cíle vzdělání na Baťových školách bylo vychovávat mladé lidi, kteří byli hospodárně i kulturně vzdělaní. K tomu měl napomoci unikátní vzdělávací systém.

Proces vzdělávání na BŠP spočíval v propojení tří navzájem komplexních prvků, které jsou v odborné literatuře zmiňovány jako trojjediný systém. Ten zahrnoval všechny tři složky přípravy na budoucí povolání:

- teoretickou přípravu čili výuku v učebnách
- praktickou přípravu, tedy výuku ve školních dílnách
- zapojení učňů v závodech firmy Baťa

Díky „trojjedinému systému“ mělo být dosaženo u žáka co nejlepších výsledků. Učni byli hodnoceni ve všech třech složkách.

Na výchově mladých mužů a žen se mělo dohlížet neustále. Dokonce i ve volném čase. Všichni studenti museli, dle smlouvy podepsané se školou, bydlet po dobu studia v internátním zařízení, a to i ti, kteří pocházeli ze Zlína a do školy by mohli snadno docházet. Baťa chtěl docílit přímého vlivu na výchovu daného jedince. Internátní budovy měly pět etáží a dodržoval se rozměr 6,15m na 6,15m. Tento rozměr se hojně používal při výstavbě jakékoliv baťovy budovy. Na jedné etáži se potom nacházela kuchyňka s jídelnou, klubovna, hovorovna a sklad. (Končítíková 2014, s. 97)

V pokoji se potom nacházela lůžka a skříně, veškeré místo muselo být využito. Na jednoho studenta proto náležel určitý počet kusů oblečení. Tři páry spodního prádla a čtyři páry ponožek, jeden sváteční a jeden pracovní oděv, k tomu tři páry obuvi, dva ručníky, jeden kartáček na zuby a hřeben, jeden kufr nebo koš se zámkem.

V těchto zařízeních panoval přísný řád a pořádek. O mladé muže se vždy staral velitel, který sám studoval na BŠP a měl napomoci svým mladším spolužákům. Mimo jiné internáty vedli také pedagogové a vychovatelé. Ti museli také splňovat kritéria, například zájem o výchovu žáků, museli mít pedagogické vzdělání a museli znát výrobu firmy Baťa. Internátní ubytování mělo odhalit charakterové a povahové vlastnosti mladých lidí. Cílem bylo také je podněcovat a ovlivňovat tak, aby byli příkladem společnosti. (Končítíková 2014, s.99)

Na svůj pobyt na internátu vzpomíná František Šumpela, absolvent BŠP: „*Vše bylo otázkou výchovy a zásad, které zavedl Tomáš Baťa... Neexistovalo, aby někdo své slovo nedodržel nebo chodil pozdě... Mezi námi, mladými muži, neexistovalo, aby se někdo*

přižívoval na úspěchu druhého nebo se tzv. škrábal nahoru po zádech jiného člověka. Myslím si, že to bylo tím, že jsme byli společensky odborně vychováni...“ (Končítíková 2014, s.100)

O ubytování Mladých chlapců se zmiňuje ve své knize *Základní zásady Baťova systému řízení* i Zdeněk Rybka (2016, s. 19), který je sám absolventem BŠP: „Ubytování na internátech bylo ve světnicích po 16 chlapcích. Každý měl svou skříňku a postel, které byly uspořádány nad sebou. Velitel světnice, kapitán, byl mladý muž z II. ročníku. 5-6 světnic představovalo družinu. v jejím čele byl družinový kapitán a profesionální vychovatel. Mladí muži, světnice a družiny mezi sebou neustále soutěžily v pořádku, ve sportu, kulturních akcích aj. Soutěž byla denně vyhodnocována a zveřejňována na nástěnkách“

Mnoho autorů, kteří se zabývali touto tematikou, například Končítíková (2014) nebo Rybka (2016), zmiňuje ve svých publikacích tezi, že k výchově mladých lidí měl napomáhat také denní režim. Tito autoři se shodují, že denní režim začínal pro žáky v šest hodin a končil okolo desáté hodiny večer. Ráno po budíčku následovala rozcvička, hygiena, stlaní, úklid, snídaně a následný odchod z internátů. Od sedmi do dvanácti hodin se pracovalo v továrně. Následovala polední přestávka, oběd a odpočinek od dvanácti do čtrnácti hodin odpoledne. Od čtrnácté do sedmnácté hodiny opět probíhala práce v továrně. Po práci se společně večerelo, mohly se vyřizovat osobní záležitosti až do osmnácti padesáti, výuka se realizovala ve škole do půl deváté. Volnou večerní dobu mohli žáci trávit studiem, četbou či sportem. O půl desáté byla vyhlášena večerka a noční klid. Jen v některých příležitostech bylo možné zůstat déle vzhůru, například období před zkouškami.

Denní režim:

6:00-7:00 hod.	budíček, hygiena, stlaní, úklid, snídaně a odchod do továrny
7:00-12:00 hod.	práce v továrně
12:00-14:00 hod.	oběd a polední přestávka
14:00-17:00 hod.	práce v továrně
17:00-18:50 hod.	osobní volno a večere

18:50-20:30 hod. výuka ve škole

20:30-22:00 hod. večerní osobní volno, hygiena, večerka

„Mnozí mladí muži si vypěstovali některé celoživotní návyky. Např. denně si čistit boty krémem a nikdy nemít sešlapané podpatky, být ostříhán, případně oholen apod.“

(Rybka 2016, s.19)

3.5 Baťova škola práce pro mladé muže

Chlapecké školy využívaly výše zmíněný systém výuky. Součástí této výuky byla ovšem i výchova. Po chlapcích byl vyžadován pravidelný úklid, dodržování hygieny a kladen byl důraz i na individuálního a týmového ducha. Mladí muži si vytvořili celoživotní návyky, které později dodržovali i po dokončení školy.

Žáci po dobu studia na BŠP nosili stejnokroj – uniformy, které byly nedílnou součástí jejich řehole. Mladí muži i mladé ženy byli na svůj stejnokroj velice pyšní, díky stejnému oblečení mohli ukázat, že přísluší k závodům Baťa. Takto na nošení stejnokroje vzpomíná Antonín Kotačka, absolvent BŠP: *„Všichni mladí muži a mladé ženy měli slavnostní stejnokroje, které pro nás šila firma Rolný. Sestávali z bílé čapky se státním znakem, bílé košile, modré vázanky, modrého saka (na jehož rukávech byly páskou označeny ročníky I., II., III.), bílých kalhot, bílých ponožek a bílých letních bot. Vše si musel každý koupit a zaplatit, slavnostní uniformy byly slušivé, nosily se však pouze dvakrát do roka“* Stejnokroj se po dobu působení firmy Baťa měnil. (Končítiková 2014, s. 67)

Mladí muži po dobu studia měli pravidla, kterými se řídili. Nazýváme je „Desatero mladého muže“. Desatero obsahovalo pravidla, která bylo doporučeno užívat jako kodex, který formuloval vztah mladého muže k práci, škole a spolužákům. Znělo následovně:

1. Jedině v práci věřit budeš
2. Nevyhneš se jí a nezanedbáš ji
3. Pracuješ myslivě
4. Nevěříš v neměnitelnost poznaného
5. Jsi ctižádostivý

6. Neutratiš čas nadarmo
7. Nevydáš více než vyděláš
8. Pomáháš schopným
9. Jsi věrný
10. Dbáš, aby po tobě zůstala stopa celého člověka

(Končítíková 2014, s. 57)

Mladí muži se ve volném čase velmi často zabývali sportem. Ten jim byl umožněn v mnoha variantách a chlapci si mohli vybírat z celé škály sportů. Jak se můžeme dočíst v publikacích Končítíkové (2014), která uvádí, že měli mladí muži od roku 1927 možnost se zapojit do „sportovních odborů“, například do fotbalového, volejbalového, lehké a těžké atletiky, šachového, cyklistického, či boxerského odboru. Od roku 1933 chlapci mohli zabývat tenisem, table-tenisem, motorismem, košíkovou, kulečnickem, lukostřelbou nebo šermem. Tyto sporty byly také součástí sportovních odborů firmy Baťa a mohli je navštěvovat také její zaměstnanci.

K zvláštnímu typu chlapeckých škol patřili tzv. „Tomášovci“, kteří byli vzděláváni na Tomášově. Tento druh školy byl založen v roce 1938, jak se můžeme dočíst v publikaci Pokludy (2014, s.87). Tato škola měla vlastní výuku, budovu školy i internát. Tomášovec byl hoch, který projevil veliké nadání, a tak se mohl stát zástupcem firmy v některé ze světových poboček. Žáci se učili cizím jazykům, společenskému chování, komunikaci a také například jízdě na koni. I Tomášovci měli svůj stejnokroj, ten se skládal z černého fraku a cylindru.

3.6 Baťova škola práce pro mladé ženy

Mladé ženy se u Bati začínají vzdělávat od roku 1929, kdy je pro ně slavnostně otevřena škola. Nejde tedy o stejnou školu jako pro mladé muže, ale uplatňují se v ní stejné principy. V této škole je také kladen důraz na praktickou výchovu, nicméně na rozdíl od mladých mužů jsou mladé ženy připravovány na roli manželky a matky. Tento aspekt se promítl i do jednoho z Baťových hesel, které znělo: „Spokojená žena rovná se spokojený muž“. Výuka a výchova byla realizována v podobě večerních kurzů.

Způsob výuky na dívčích školách popisuje ve svém díle Rybka (2016, s. 21): „Mladé ženy byly vychovávány obdobnými metodami, ale s jiným zaměřením. Vedle

odborných znalostí pro práci v továrně se vyžadovalo, aby byly dokonale připraveny pro rodinný život. Požadoval se dobrý prospěch v rodinné škole, znalosti vedení domácnosti, vaření, šití, péče o dšti, znalosti hygieny s cílem, aby se manžel mohl plně věnovat svému zaměstnání. T. Baťa měl představu, že jeho mladé ženy budou vyhledávané nevěsty.“

Důvodem založení nové školy pro dívky bylo poskytnout tehdejšíím dívkám stejně kvalitní vzdělání, jako mladým mužům. Firma si uvědomovala, že pro své vzdělané mladé muže musejí vychovat i partnerky—mladé ženy, se kterými by mohli sdílet své zájmy a vědomosti. Mladá žena měla být mladému muži především přítelem a až na druhém místě manželkou. Nedílnou součástí života mladé ženy u firmy Baťa byla také práce v továrně. Cílem výchovy bylo vychovávat dívky k všeobecnému přehledu, citlivosti, cílevědomosti, společenskosti, hospodárnosti a přátelskosti. (Končítíková 2014, s. 36)

Obsah vyučování v dívčích školách můžeme doložit z dobového tisku: *“Dívkám, které nastupují do BŠP je mezi čtrnácti a šestnácti lety... V prvním ročníku se volně pokračuje v tom, co už dívky znají ze svých předešlých škol a rodin... Vyučování se děje podle určitého plánu tak, že žačka ví, co se bude v týdnu, v příští hodně probírat. Může tedy sama přemýšlet a samostatně projevit svůj názor... Kromě zpěvu, tělesné výchovy, němčiny a hygieny vyplňují učební plán hodinami domácích prací: praní prádla, žehlení, úklid a všech prací ženy-hospodyňky... Ve druhém ročníku BŠP se klade vyučování důraz v hodinách šití a udržování prádla a šatu na to, že čistota těla a duše musí být již v zevnějšku člověka. Také hygieně a občanské nauce je věnováno několik hodin v týdnu... Vyučování se děje tak aby žačky získaly praktického názoru. Slečna Mičková, vedoucí internátu BŠP, vypravuje zajímavý příklad: Šlo nám o to-podle učebního plánu- abychom našim děvčatům vysvětlily správný postup voličů při obecních volbách. Co jsme udělaly? Volily jsme... Vyučování ve třetím ročníku poskytuje mladým ženám mnoho zajímavého, nového: vidíte je ve školních kuchyních, kde se prakticky učí rozumně a hospodárně vařit. Vyučovací plán zařazuje do třetího ročníku dvě hodiny, zabývající se problémem ženy jako matky. Zde mladá žena BŠP chápe svoje nejsvatější a nejčestnější místo v lidské společnosti. Vzdělání, vyšší kultura, porozumění po pevných hospodářský základ života, pochopení pravého smyslu pro rodinu-jsou výsledkem BŠP a*

je přirozené že ženy, které odtud vycházejí, jsou takové, jakých svět potřebuje.“ (Zlín, 29.4.1935, roč. 5, č. 17, s.3)

Stejně jako pro mladé muže, i pro mladé ženy platilo desatero pravidel, kterými se musely řídit. Dle desatera měla mladá ženy být:

1. Rozumná
2. Ukázněná
3. Ctnostná
4. Upřímná
5. Odvážná
6. Pracovitá
7. Čistotná
8. Jednoduchá
9. Přítelkyně všech
10. Vždy dobré a veselé mysli

(Končítíková 2014, s. 40)

Toto desatero pravidel mělo mladé ženě napomáhat k tomu, aby se z ní stala nejen výborná dělnice v Baťově továrně nýbrž i vychovaný mladý dospělý člověk. Dívky, stejně jako hoši, byly vedeny k hospodárnosti. Dívky po dobu studia pracovaly v továrnách a za svou práci byly nadprůměrně ohodnoceny. Dostávaly svůj týdenní plat a ten si stejně jako mladí muži zaznamenávaly do své ročenky. „Ročenka mladé ženy“ sloužila jako přehled veškerých příjmů a výdajů. Na konci studia měla dívka našetřených až 20 000 Kč (Končítíková 2014, s. 41-42), což bylo dostatečná částka, aby si mohla pořídit vlastní, typický baťovský půl domek. Tyto domky sloužily jako následný domov pro mnoho mladých lidí poté, co ukončili svá studia na BŠP a zůstali pracovat v továrně.

O výstavbě baťových domů nejen pro mladé muže a ženy se můžeme dočíst v publikaci Pokludy (2014, s. 22): „Tomáš se r. 1912 stěhuje do své právě dokončené vily a ve stejném roce začíná stavět domky pro své zaměstnance. U jejich projektů je také architekt Kotěra. Hned po válce, od r. 1918, vyrůstají desítky obydlí v nové čtvrti Letná. V ní se od r. 1925 stavějí už přímo po stovkách baťovské červené cihlové domky. Celá

záplava domků. Kolem Zlína postupně vyroste prstenec sedmi zahradních čtvrtí plných baťovských domů: Letná, Nad Ovčírnou, Zálešná, Podvesná, Díly, Lesní čtvrť a Mokrá.“

4 Konec Baťova školství

V průběhu druhé světové války, mezi lety 1938 až 1945, mohla Baťova škola práce vzdělávat mládež, ovšem za přísnějších podmínek a pravidel, která platila na území protektorátu Čechy a Morava. K novému, krátkému, uvolňování dochází po konci války, tedy před nástupem komunismu v Československu.

I přes to, že firma Baťa i s veškerými závody je v roce 1945 znárodněna státem, Baťovské školství pokračuje dál. Za pozvolný konec škol se dá považovat období po Vítězném únoru a nástupu komunistické strany k moci. Školy sice existují až do padesátých let dvacátého století, ale začínají přecházet na nový typ výuky. Baťova škola práce pomalu zaniká a v prostorech školy začínají vznikat školy nové. Internátní budovy zůstávají ve své činnosti.

V prostoru bývalé Baťovy školy práce dnes nalezneme velkou řadu různých středních škol.

Po znárodnění rodinného podniku odchází členové Baťovi rodiny do zahraničí. Působí v mnoha zemích světa, například v Kanadě či Brazílii, kde se Jan Antonín Baťa snaží vytvořit určitou kopii rodinné továrny. Po vzoru Zlína zde zakládá také Baťovu školu práce, ale už s odchylkami.

Působení Jana Antonína Bati popisuje brazilský spisovatel Francisco M. Arcanjo (1952) ve své knize, v překladu Svět porozumí: *Příběh krále bot Jana Antonína Bati*. Ve všech zemích, kde firma působí, si zřizuje vlastní školu, sportovní areál, biograf, závodní restauraci, obchody atd. V Baťových školách práce v Brazílii, v Batatubě, byl též stanoven týdenní poplatek za studium, a to ve výši čtyři až šest cruzeiru. Základní učební systém trval tři roky a byl srovnatelný s vyučováním na „Odborných školách“ ve Zlíně.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části své práce se chci zaměřit na podobu Baťových škol práce v praxi. K tomuto cíli mi pomohou především absolventi, pro které mám připravený dotazník s několika otázkami. Jmenovitě jde o noviny Zlín. Z těchto novin používám i úryvky jako doklad dobového stylu vyjadřování o různých problematikách. Tyto noviny pro mne byly cenným zdrojem informací, protože byly velmi úzce spojeny právě se závodem Baťa, proto jsem využila jak návštěv Státního okresního archivu Zlín, který spadá pod Moravský zemský archiv v Brně, tak digitální podoby pro získání informací.

Kvůli současné situaci s pandemií COVID 19 jsem bohužel musela upustit od svého původního plánu, totiž absolventy navštívit a udělat s nimi rozhovor. Vzhledem k této situaci jsem musela sáhnout po náhradním řešení a využít dotazníky, které bohužel nemohou být tak autentické, jako rozhovory. Většina plánovaných otázek nicméně zůstala zachována.

5.1 CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem praktické části této bakalářské práce je nastínit pohled vybraných absolventů na Baťovu školu práce z různých úhlů. Při výzkumném šetření se zaměřím na motivaci žáků vstoupit do Baťovy školy práce, jak respondenti reflektují studium a jak se následně uplatnili v praxi. Zbylé výzkumné otázky jsem se snažila položit tak, abych získala odpovědi na témata, ke kterým jsem nenašla vhodnou literaturu při práci na teoretické části.

5.1.1 Výzkumné otázky

„Výzkumná otázka je v případě kvalitativního přístupu terminologickým ekvivalentem výzkumné hypotézy v případě výzkumu kvantitativního. Zatímco však výzkumné hypotézy testujeme, při aplikaci kvalitativního přístupu naproti tomu odpovídáme na výzkumné otázky, neboť žádné hypotézy testovat kvalitativními metodami samozřejmě nelze.“ (Miovský 2006, s. 88)

Pro svou praktickou část jsem si zvolila tyto výzkumné otázky:

1. Co přimělo vybraného respondenty přihlásit se na Baťovu školu práce?
2. Co vše patřilo k povinnostem respondentů v průběhu studií? Jaká pravidla museli dodržovat. Jak na ně respondenti vzpomínají a jak je reflektují?

3. Jaké možnosti se nabízely pro vyplnění volného času na Baťově škole práce?
4. Jak reflektují vybraní respondenti své studium na Baťově škole práce?
5. Jak vybraní absolventi hodnotí využití znalostí, dovedností a postojů získaných v Baťově škole práce ve svém profesním životě?

5.2 VÝZKLUMNÝ VZOREK

Výzkumný vzorek je tvořen pěti pamětníky baťova školství ve Zlíně, kteří nastupovali na školu v letech 1941, 1942, 1946 a 1951. Všichni respondenti o záměru praktické části bakalářské práce vědí a jsou seznámeni se skutečností, že jejich názory budou uveřejněny. Z důvodu zachování anonymity budu používat pouze iniciály jejich jmen. Kompletní odpovědi tak, jak jsem je od respondentů získala, najdete v přílohách, stejně jako originál dotazníku a průvodní dopis v podobě, jak jsem je rozesílala respondentům.

5.2.1 Charakteristika respondentů

V této kapitole se chci věnovat charakteristice respondentů. Zaměřila jsem se na jejich pohlaví, věk, rok nástupu na Baťovu školu práce a studovaný obor. Blíže se jim budu věnovat v následujících kapitolách.

Respondent č. 1: Je muž s iniciálami S.G., 93 let, nastoupil na Baťovu školu práce v roce 1942, studoval obuvnický obor.

Respondent č. 2: Je muž s iniciálami V. J., 90 let, nastoupil na Baťovu školu práce v roce 1946, studoval obuvnický obor.

Respondent č. 3: Je muž s iniciálami L. A., 85 let, nastoupil na ZPS v roce 1951 sice se už v té době nejednalo přímo o BŠP ale jak popisuje LA v dotazníku, ve škole nadále vyučovali kantoři, mistři v továrně i vychovatelé na internátech byli odchovanci Baťovy školy práce, studoval strojírenský obor.

Respondent č. 4: Je žena s iniciálami S.N., 95 let, nastoupila na Baťovu školu práce v roce 1941, studovala Baťovu školu práce pro mladé ženy.

Respondent č. 5: Je žena s iniciálami S.J., nastoupila na školu v roce 1951, jak už jsem zmiňovala u respondenta č. 3, nejednalo se přímo o BŠP. Respondentka neuvádí svůj studijní obor.

5.2.2 Charakteristika novinových článků

V této kapitole chci popsat jednotlivé novinové články, ze kterých jsem vycházela při tvorbě dotazníku. Především mne inspirovaly tematicky pro tvorbu otázek k dotazníku. Články se úzce vztahují k výzkumným otázkám a dokreslují některé informace, které nebyly v odborné literatuře zcela konkretizovány. Dále jsem je vždy konzultovala se svou vedoucí práce. Z konkrétního článku jsem vždy vybrala úryvek tak, aby se s ním dalo dobře pracovat, a aby text obsahoval něco pro danou problematiku.

Jak jsem již zmiňovala v úvodu, dotazník vznikl především za účelem získat informace o tom, jak vypadala realita studentů a jestli se nějak lišila od toho, co se dnes můžeme dočíst právě ve zmiňovaných novinových článcích a odborné literatuře. Při tvorbě otázek, které jsem pak pokládala respondentům, jsem vycházela mimo jiné i z těchto článků o stejnokroji, skautské činnosti, sportovní činnosti, výchovy a praxe.

Plné znění úryvků z článků můžeme najít v přílohách č. 3, v následujících kapitolách chci ale shrnout důvody, které mě vedly k výběru právě těchto článků.

Úryvek č. 1: **Povinnosti stejnokroje Baťovy školy práce**

Tento úryvek z dobového tisku jsem vybrala kvůli tomu, že popisuje stejnokroj. Zaujalo mne to především proto, že stejnokroje nejsou zcela obvyklou součástí dnešního školství. Proto jsem také zkoumala, jak stejnokroj Baťovy školy práce vypadal. Dobový tisk vše líčil velmi zajímavě „*Stejnokroj je modrý s modrou čapkou se štítkem. Na rukávech jsou označeny ročníky mladých mužů. Je to počet roků, jak dlouho již ten který mladý muž je již v Baťově škole práce. první ročník má jednu zlatou pásku, druhý dvě, třetí tři a čtvrtý ročník má dvě pásy rovné a třetí zalomenou do hrotu. směřujícího k rameni.*“ (Zlín, 27.3.1939, roč. 9, č. 13, s. 7)

Kromě stejnokroje se tento článek věnuje také pravidlům v pozdravech, které byly poměrně striktní – mladí muži zdravili nadřazeného přiložením ruky ke štítku čepice, stejně tak jako své spolužáky. Místo, kam má být přiložena ruka při pozdravu, bylo také poměrně přesně definováno a popsáno, stejně jako hierarchie zdravení.

Úryvek č. 2: **Skautská činnost mladých mužů**

Zajímavostí Baťovy školy práce je, že se nestara pouze o vzdělání a práci mladých mužů a žen, ale také o jejich volný čas. Skautská organizace Junák byla jednou z nich a podle

dobového tisku se také řadila k oblíbeným možnostem trávení volného času. Kromě volnočasové aktivity se jednalo také o aktivitu výchovnou. Mladí lidé se zde seznamovali s přírodou a dbalo se i o duševní výchovu. Například byly pořádány hromadné besídky.

Úryvek č. 3: **Dvanácté vyřazení absolventů Baťovy školy práce**

Tento úryvek mne zaujal neobvyklým názvem. Pod pojmem vyřazení si dnes již pravděpodobně nepředstavíme slavnostní ukončení školy, kdy absolventi ukončují školu a nastupují do práce. Nicméně tato slavnost měla poměrně neobvyklou formu, jednalo se totiž o sportovní utkání, po kterém následně absolventi odcházeli do pracovního života. Patřila k velkým událostem, které se konaly každý rok. Tento konkrétní článek popisuje tuto slavnost z roku 1939, kdy se tato slavnost konala 27. srpna a po ní nastoupilo do práce přes pět tisíc absolventů.

Úryvek č. 4: **Prohloubení výchovy Baťových mladých mužů**

Tento článek se poměrně detailně věnoval výchově mladých mužů. Můžeme zde nalézt konkrétní zásady, které měly napomoci vychovávat mladé lidi k sebevědomí a rozhodnosti. Například zmiňuje rozdělení žáků do menších skupin po 60 osobách, vychovávat je častým stykem s vychovatelem, zaměřit se kromě školy také na činnost klubů, například debatních, hudebních nebo literárních, ale také podpora tělesné výchovy. Kromě těchto aktivit volnočasových je zde zmíněna i potřeba pozměnit pracovní dobu v závodech, tak aby tyto aktivity byly možné. Posledním bodem pak bylo prodloužení doby studia, z původních 3 let se doba studia zvýšila na 5 let.

Úryvek č. 5: **Milionové úspory Zlínské průmyslové mládeže**

Tento článek s chytlavým titulkem vyšel ve Zlínských novinách v srpnu roku 1939. V podstatě shrnuje úspěchy absolventů, kteří jsou velmi úspěšní u zkoušek. Ale také popisuje praxi, která je pro školu velmi důležitá a také se projevuje ve finančních odměnách, které absolventi dostávají. Například je zde zmíněna průměrná mzda posledního ročníku, která činila 288 Kč.

Úryvek č. 6: **Maturity na Obchodní akademii ve Zlíně**

Poslední z článků se zabývá zakončením docházky, konkrétně popisuje absolventy Vyšší průmyslové školy a České obchodní akademie Tomáše Bati pro zahraniční obchod.

Popisuje mimo jiné i schopnosti těchto absolventů, kteří jsou zdatní nejen ve teorii, ale také v praxi.

5.3 METODOLOGIE

Pro praktickou část své bakalářské práce jsem si zvolila kvalitativní výzkum, který pracuje s komplexnějším obsahem zkoumaného vzorku. Kvalitativní výzkum zahrnuje práci s menším vzorkem, ale o to se více zabývá jeho hloubkou. V odborné literatuře Švaříček a Šedřová a kol. (2007, s. 17) popisují kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“

Mezi výzkumné metody kvalitativního výzkumu můžeme řadit dotazník, test, rozhovor, pozorování, škálování, interview, sociometrický test, sémantický diferenciál či experiment.

Záměrům mé praktické práce vyhovoval nejlépe dotazník, který se dá považovat za způsob psaného rozhovoru. Osoba, která dotazník vyplňuje se nazývá respondent. Dotazník by potom měl být podložen jednotlivými prvky, tedy otázkami, které se někdy mohou označovat jako položka či položky. (Gavora 2000, s. 99)

Dále Chrástka (2016, s. 158) ve své knize popisuje dotazník následovně: „Velmi frekventovanou metodou je dotazník. Kladené otázky se mohou vztahovat k jevům vnějším (např. názory učitelů na zaváděná organizační opatření), nebo k jevům vnitřním (např. postoje, motivy, citové stavy atd.). Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny, a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. dotazníkové metodě bývá oprávněně vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti (pedagogická realita) skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe (pedagogickou realitu) vidí nebo chtějí, aby byli viděni.“

Dotazník je také poměrně přesný v hodnocení, jednodušeji se zachovává anonymita respondentů a je časově nezávislý. Dotazník by měl být vždy jen tak dlouhý, aby bylo

možné pro výzkumníka získat potřebné údaje. Především by neměl být natolik dlouhý, aby unavoval respondenty, protože to vede k povrchnosti odpovědí. Gavora také zmiňuje, že délka dotazníků by se měla odvíjet od věkové kategorie respondentů, přičemž u mladých věkových skupin by vyplňování dotazníku mělo trvat méně než 15 minut, maximální délka vyplňování dotazníku by neměla přesáhnout 30 minut. (Gavora 2000)

U dotazníku můžeme zvolit mezi otevřeným nebo uzavřeným typem otázky. „Otevřené (nestrukturované) položky nenavrhují respondentovi žádné hotové odpovědi. Je u nich jen určen předmět, ke kterému se mají vyjádřit, jinak není respondent z pravidla nijak usměrňován. Nevýhodou těchto otázek je právě jejich volnost, která působí obtížně při jejich vyhodnocování. Po shromáždění všech odpovědí je zpravidla nutné provést dodatečnou kategorizaci, která umožní nepřehledně velký počet individuálních odpovědí převést na menší zvolených kategorií, čímž se vždy jistá část informací ztratí.“ Oproti tomu „Uzavřené (strukturované) položky se vyznačují tím, že se u nich respondentům předkládá vždy určitý počet předem připravených odpovědí. Hlavní výhodou těchto položek je to, že se podstatně zjednoduší vyhodnocování odpovědí. Často také respondenti ochotně vyplňují dotazník s již připravenými odpověďmi.“ (Chrátka 2016, s. 160)

Pro svůj dotazník jsem zvolila formu otevřených otázek, protože jsem chtěla získat podrobné odpovědi, které by výstižně popisovaly fungování Baťovy školy práce. Chrátka (2016) zmiňuje ve své publikaci, že u tohoto typu otázek je výhodou, pokud má výzkumník určité zkušenosti a schopnost empatie vůči respondentům.

Gavora (2000) zdůrazňuje také důležitost průvodního dopisu, který by se měl přikládat k obálce, kterou respondent obdrží. Tento dopis má za úkol představit respondentům záměr dotazníku, především z toho důvodu, že výzkumník získává informace od lidí, kteří bydlí několik desítek či stovek kilometrů daleko. Je pravděpodobné, že se výzkumník a respondent nikdy osobně nesetkají a průvodní dopis tak má za úkol nahradit úvodní informace, které by jinak výzkumník mohl předat ústně. Můj průvodní dopis respondentům přikládám v příloze č. 2. Dotazníky jsem zasílala jak elektronickou formou, pomocí e-mailu, tak i klasickou tištěnou formou. Vše se odvíjelo od možnosti jednotlivých respondentů, neboť tyto respondenti jsou již vyššího věku a někteří

nepoužívají počítač. Z těchto dotazníků se chci dozvědět, jak to z pohledu žáků ve školách fungovalo a vypadlo. Těmito dotazníky bych chtěla přiblížit téma osobního vnímání Baťova školství.

Můj dotazník je podložený analýzou primárních zdrojů. V mém případě novinových článků týdeníku „Zlín“, který vycházel od roku 1931 do roku 1941 ve Zlíně. Byl nedílnou součástí baťovského Zlína a dnes si můžeme na základě informací z otištěných článků udělat představu o každodenním životě.

Velkou výhodou pro mne byla digitalizace, většina potřebných článků je veřejná a dohledatelná. Zvolila jsem metodu sondy, která spočívá v náhodném výběru několika výzkumných vzorků, ze kterého jsem vytvořila reprezentativní vzorek. Ten jsem si určila podle oblasti problematiky baťova školství, která mě osobně zajímala, nebo jsem na ni nezískala přímou odpověď v teoretické části. Osobně jsem se zaměřila na ukázky ze života na Baťových školách práce, a to jak z chlapeckých, tak dívčích Baťových škol práce. Na základě informací získaných z těchto novinových článků jsem vytvořila dotazníky s otevřenými otázkami, abych zjistila co největší počet informací z odpovědí respondentů.

Dále jsem použila metodu prozopografie, která spočívá ve výzkumu osob, které jsou součástí nějakého širšího kolektivu, sledovány jsou společné znaky, tedy studium na Baťově škole práce.

Mými respondenty jsou absolventi, kteří dobře znají celou baťovskou otázku, protože prošli jak vzděláním, tak následnou praxí v závodu. Tito lidé dodnes úzce spolupracují s Klubem absolventů BŠP, který mi také zprostředkoval kontakty na některé z nich.

Můj výzkum měl tři fáze. V první fázi, přípravné, jsem si stanovila cíl výzkumu a zvolila výzkumné otázky. Další fází byla práce s primárním zdrojem, tedy úryvky z novin, které napomáhaly dát výzkumu směr. Následovalo odeslání dotazníků respondentům.

Poslední fází byla analýza sesbíraných odpovědí na otázky. Celé dotazníky pak přikládám v přílohách.

5.3.1 Výsledek výzkumného šetření

V této kapitole předkládám výsledky svého výzkumného šetření na základě dotazníků a analýzy obsahu dobových článků, které mají primární povahu.

V úvodu dotazníku jsem se ptala respondentů na jejich důvod, proč si podali přihlášku na Baťovu školu práce. Tato otázka nemohla být podložena primárním zdrojem, jelikož zde důvody byly velmi individuální, nicméně i tak jsem se rozhodla ji pro zajímavost zařadit. Dále jsem se ptala na otázky týkající se povinností a pravidel, která se po dobu studia musela dodržovat. Velká část absolventů návyky, na které si přivykli v letech studentských, zůstaly i v dospělosti a vychovávali tak i své potomky. Zajímalo mě také jak respondenti trávili svůj volný čas a jak by celé studium na Baťově škole práce z reflektovali a nakonec, jak jim pomohly odborné praxe v jejich profesním životě. Odpovědi z dotazníku jsem zpracovala pro potřeby bakalářské práce. Ukázky z dotazníků přikládám v přílohách č. 4.

Otázka č. 1 Co Vás přimělo přihlásit se na Baťovu školu práce?

Jak jsem již zmiňovala výše, tato otázka nemůže být podložena žádným z článků. Odpovědi nicméně byly velice zajímavé. Pamětníci na položenou otázku odpovídali následovně:

Respondent č. 1 S. G.: *„To, co mě přimělo přihlásit se na BŠP byl fakt, že v mém okolí bylo několik hochů, kteří navštěvovali BŠP a byli tam spokojeni tak jsem se chtěl touto cestou také vydat. Další fakt byl, že jsem pocházel ze Zlína, proto to byla nejjednodušší volba.“*

Respondent č. 2 V. J.: *„Už jako malý kluk jsem uvažoval, že bych jednou mohl studovat u Baťů. Jendou na prázdninách v Bratislavě jsem potkal skupinu mladých mužů ve stejnokroji a moc se mi líbili. Dále u firmy Baťa pracoval rodinný příslušník-švagr a jeho práce byla pro mě zajímavá“*

Respondent č. 3 L. A.: *„Otec byl vynikající soustružník, tak jsem chtěl být také strojař. Bylo ve Zlíně celkem pravidlem, že děti udržovaly tradice po rodičích (strojařů, ševců, gumařů, stavbařů apod.) Ve Zlíně převládaly po válce v učení děti ze Zlína a okolí nebylo to pravidlo. Byli mezi námi i učni z Čech.“*

Respondent č. 4 S. N.: *„Věděla jsem od straší sestry, že je o ni dobře postaráno po dobu studia a že až dostuduji budu mít zaměstnání v oboru a dobře placené. V té době kdy jsem nastupovala na školu firma Baťa nabízela dobrou budoucnost pro dívky oproti jiným závodům.“*

Respondent č. 5 S. J.: *„Bylo to na přání bratra, který byl u f. Baťa jako mladý muž. Vypracoval se až na správce koželužny v Otrokovicích.“*

Na tuto otázku mi odpovědělo všech pět respondentů. V odpovědi každý zmiňuje své osobní rozhodnutí a preference. V odpovědích se objevuje také jeden poměrně častý aspekt, a to přání rodiny, či návaznost na rodinnou tradici. Tohoto aspektu si můžeme všimnout u Respondentů č. 2,3,4 a 5. Respondenti č. 1 sice neuvádí, že by někdo z jeho rodiny měl přímé vazby na firmu Baťa, ale uvádí, že znal lidi ve svém okolí, kteří ovlivnili jeho volbu studia. Respondenti č. 1 a 4 vypovídají, že jejich rozhodnutí ovlivnil fakt, že f. Baťa a Baťovy školy práce nabízely perspektivu pro mladé lidi. Zaujala mne také poznámka o rozdílných podmínkách pro dívky u Bati a jiné, kterou zmiňuje respondent č. 4.

Otázka č. 2 Co vše patřilo k vašim povinnostem v průběhu studií? A jaká byla pravidla, které jste museli dodržovat. Jak jste to vnímal/la?

Pamětníci na položenou otázku odpovídali následovně:

Respondent č. 1 S. G.: *„K jedné milé povinnosti, na kterou rád vzpomínám bylo nošení stejnokroje. Který se nosil neustále, ne jenom při slavnostních příležitostech.*

Stejnokrojem jsme se odlišovali od ostatních škol a my na to byli hrdí. Další naší povinností bylo na konci studia splnit tovaryšskou zkoušku a to tak, že jsme museli kompletně vyrobit pár bot, který nám vybrali učitelé a tím dokázat, že i prakticky ovládáme obuvnické řemeslo.“

Respondent č. 2 V. J.: *„Výchova na škole byla přísná ale správná, celkově se dbalo na slušné vychování, a to nejen třeba ke starším nebo nadřízeným, ale i k ostatním studentům jak už vyššího tak i nižšího ročníku.“*

Respondent č. 3 L. A.: *„Jak vypadal školní den: ráno v 6 hod budíček, rozcvička, hygiena, úklid na pokoji, odchod na snídani, která byla na obchodním domě, rychle do práce ke stroji. V pátek byl velký úklid, to jsme pastovali podlahu, uklízeli ve skříňkách. Následovala prohlídka vychovatelem. V továrně jsme pracovali na směny, měli jsme ranní a odpolední, jeden týden byla praxe, druhý týden škola. (Na rozdíl od BŠP, tam bývala práce ráno a odpoledne škola.)“*

Respondent č. 4 S. N.: „*Pro dívky neplatila o moc jiná pravidla než pro chlapce. Na internátech platilo že, dívky musely být nejpozději o půl desáté v budově. Někdy jsem si mohly domluvit s vedoucím internátu a dostat propustku, která sloužila k pozdním příchodům, když film či divadelní představení končilo později. Toto pravidlo neplatilo ještě pro dívky, které pracovaly na směnu a končili večer v továrně. Je pravdou, že u Baťů jsem si vydělaly dost peněz, ale stejně tak jak hoši jsme byly povinny platily 8 korun týdně za ubytování.*“

Respondent č.5 S. J.: „*K povinností patřil sport, společné vycházky, návštěvy divadla. Večer jsme museli být ve 20. hodin na ubytovně.*“

V této otázce jsem se zaměřila na povinnosti žáků Baťových škol práce. Ve svých odpovědích zmiňují různá pravidla a povinnosti z jejich studií. U této otázky se respondenti více rozepsali a já tak získala podrobnější obrázek o fungování Baťovy školy práce. Svou otázku jsem podložila primárním zdrojem, tedy dobovým tiskem, úryvkem č. 1, který můžeme nalézt v příloze č. 3.

Respondent č. 1 jmenuje důležitost nošení stejnokroje stejně tak jako úryvek č. 1 z dobového tisku. Respondenti č. 2 a 3 vypovídají o vnitřním chodu školy. Respondenti č. 4 a 5 vypovídají o společenských událostech, kterých se mladé ženy mohly zúčastňovat—návštěva divadla, také mluví o příchodech na internát ve večerních hodinách. Respondentka č. 4 zmiňuje: „*Je pravdou, že u Baťů jsme si vydělaly dost peněz, ale stejně tak jak hoši jsme byly povinny platily 8 korun týdně za ubytování.*“ Plnou verzi rozhovoru můžeme nalézt v příloze č. 4.

Otázka č. 3 Jaké možnosti se Vám nabízely pro vyplnění volného času?

Pamětníci na položenou otázku odpovídali následovně:

Respondent č. 1 S. G.: „*Od mala jsem měl rád přírodu, tak jsem se přihlásil do Skautu-Junáckého oddílu, který ve Zlíně existoval. Se svými kamarády jsme trávili hodně času v okolních lesích, kde jsme často tábořili*“

Respondent č. 2 V. J.: „*Já jsem měl rád sport. Firma Baťa nabízela mnoho odborů, stačilo si jen vybrat. Navštěvoval jsem fotbalový odbor, kde jsem poznal super hochy. Já*

nepatřil k nejlepším hráčům, a tak jsem na utkání nejezdil ale vždy jsem chodil mužstvo podporovat.“

Respondent č. 3 L. A.: „Během učňovského školství jsme mohli využívat různých aktivit, já jsem navštěvoval pěvecký kroužek a hru na kytaru, ze sportu jsem si vybral hokej a lyžování, v létě lehkou atletiku.“

Respondent č. 4 S. N.: „V Baťově škole práce se hodně dbalo na tělovýchovu, ráda jsem chodila plavat v létě na plovárnu, která byla přístupná pro všechny Baťovce. S kamarádkou jsem často chodily do kina Hvězda, které bylo v blízkosti školy i internátu, na různé filmy. Také jsem využívala knihovnu. Časem jsem začala navštěvovat i rukodělné kurzy.“

Respondent č. 5 S. J.: „Možnosti studia a sportu“

Tuto otázku jsem stanovila, protože po prostudování odborné literatury jsem se chtěla dozvědět více o volnočasových aktivitách žáků Baťovy školy práce. V dobovém tisku jsem našla také mnoho článků, které se zabývaly touto tematikou. Rozhodla jsem se podložit tuto otázku úryvkem č. 2: *„Mnoho chlapců a i děvčat Baťovy školy práce je členy skautské organizace Junák, která má po sloučení všech skautských organizací“* a úryvkem č. 3: *„Mladí muži a mladé ženy Baťovy školy práce pořádají každého roku sportovní slavnost, která je vlastně vyřazením absolventů této školy. Je to tedy velmi významná událost v životě Baťových závodů“*, jejichž charakteristiku nalezneme v kapitole 5.2.2. *Charakteristika novinových článků* a plné znění v příloze č. 3.

Všichni respondenti, kromě respondenta č. 1 zmiňují důležitost sportu pro výchovu baťovské školství. Mluví o různých sportovních aktivitách například skupinové sporty jako jsou fotbal a hokej, tak i individuální, jako je lyžování či plavání. Tři z mých respondentů—respondenti č. 1, 3 a 4 mluví o svých zájmech, kterým se jako mladí lidé ve Zlíně mohli věnovat. V odpovědích tito respondenti psali o skautu, hře na kytaru nebo četbě knih, například Respondent č. 3 popisuje volnočasové aktivity následovně: *„Já jsem navštěvoval pěvecký kroužek a hru na kytaru“*. Plné znění můžeme nalézt v příloze č. 3.

Otázka č. 4 Jak byste z refletoval/a studium na Baťově škole práce?

Pamětníci na položenou otázku odpovídali následovně:

Respondent č. 1 S. G.: „Vzpomínám si, že po nástupu na školu pro mě bylo těžké si zvyknout na tvrdý režim. Museli jsem brzo vstávat, následovala rozcvička, snídaně a odchod do továrny, kde jsme pracovali, po obědě jsme měli volno a navečer jsme se učili ve školách. Příjemné bylo, že pracovní týden u Baťů byl pět dnů v týdnu a pracovní doba byl 8 hodin.“

Respondent č. 2 V. J.: „V době, kdy já jsem studoval na škole se změnil proces výuky a odborné přípravy. Vypadalo to tak, že jsme měli týden školu a týden práci, což bylo pro mě lepší. Systém výchovy na BŠP je spojení školy a praxe, které považuji za rozhodující, naučili jsem se tak samostatnosti a zodpovědnosti.“

Respondent č. 3 L. A.: „Během učení byl mým zájmem sport, ale měl jsem rád i zpěv ve sboru. Práce na soustruhu mě velmi bavila, pro mladého kluka, který dokázal obrábět materiál, myslel jsem, že u soustruhu zůstanu navždy. Když, ale přišla po roce možnost jít na průmyslovku, přišla na pořad touha něco konstruovat. Na škole jsme měli specializaci konstrukce obuvnických strojů. I když jsem se v pozdějších letech věnoval i konstrukci strojů obráběcích, nejoblíbenějšími byly stroje obuvnické. U těch jsem zůstal do důchodu a o ševcovinu a o ševce mám zájem trvalý.“

Respondent č. 4 S. N.: „Baťa tehdy nabízel opravdu kvalitní vzdělání pro dívky, naše výchova se od té chlapecké lišila. Dívky navštěvovaly večerní kurzy po práci v továrně. Vzpomínám si, že jsme byly vedeny velmi prakticky. Učily jsem se nejenom předmětům ale také potřebným věcem pro budoucí život. Moje sestra se dokonce naučila práce na tkalcovském stavu.“

Respondent č. 5 S. J.: „Studium bylo pro mne přínosem, všeho si vážit, slušně se chovat, uznávat autority.“

Touto otázkou jsem se snažila získat informace o podobě studia, jeho hodnocení z pohledu absolventa a také na praxi. Pro tuto otázku jsem také podložila úryvkem č. 4, jehož charakteristiku nalezneme v kapitole 5.2.2. *Charakteristika novinových článků* a plné znění v příloze č. 3.

Každý z mých respondentů se k této otázce vyjadřuje jinak. Respondent č. 1 popisuje denní režim, který po dobu studia musel dodržovat. Také zmiňuje chod závodů a pracovní dobu. Respondent č. 2 naopak oproti respondentu č. 1 uvádí, že v době jeho studií došlo ke změně v systému výuky a praxe na Baťově škole práce. Dodává, že studium jej naučilo samostatnosti a zodpovědnosti. Podobnou odpověď můžeme vidět i u respondenta č. 5. Z odpovědi respondenta č. 4 se dozvídáme o vzdělávání mladých žen v Baťově škole práce.

Otázka č. 5 Jak jste své dovednosti získané v Baťově škole práce dále využil/la ve svém profesním životě?

Pamětníci na položenou otázku odpovídali následovně:

Respondent č. 1 S. G.: *„Na praxi ve škole jsme se naučili všechny potřebné věci, které po nástupu do zaměstnání pro mě byly již rutinou. Dobře jsem věděl jak funguje tzv. výrobní kruh, tedy zařízení pro pásovou výrobu obuvi. Proto jsem mohl pracovat samostatně.“*

Respondent č. 2 V. J.: *„Po složení tovaryšské zkoušky jsem se přihlásil do prodavačského kurzu. Pracoval jsem jako odborný pracovník pánského oddělení DS v Ostravě. Takže to, co jsem se naučil ve škole a kurzu jsem rovnou uplatňoval v praxi.“*

Respondent č. 3 L. A.: *„Mohu jen říci, že je to snad individuální, ale vše, co jsem dělal, tak vždy s velkým nasazením a zodpovědností. O většině spolužáků mohu říci, že byli v praxi úspěšní a pracovali v různých firmách. Myslím, že to nemusela být při uplatnění vždy jen dravost a snaha vyniknout, ale dobrá práce, kterou se pracovník předvedl. Nejvíce, ale získává člověk praxí a ve Zlíně bylo vždy od koho se učit. Všichni byli Baťovci.“*

Respondent č. 4 S. N.: *„Vše, co jsem se naučila ve škole jsem mnohokrát hodilo jak při práci v závodě tak při práci v domácnosti.“*

Respondent č. 5 S. J.: *„Ve firmě jsem byla 5 let, po uzavření manželství jsem šla pracovat do podniku, kde pracoval můj manžel.“*

V této otázce jsem se snažila od respondentů zjistit, jak hodnotí své praktické znalosti ze školy, které využili ve svém profesním životě. Tato otázka mi přišla zásadní, protože jsem nikde v literatuře na ni nedostala jednoznačnou odpověď. Otázku jsem podložila

úryvkem č. 5: „*Nejdůležitější je, že v této škole se pojí nerozlučně denní praxe s všeobecným vzděláním. Výsledky této praxe se ovšem jeví na mzdách, které jsou velmi pěkné.*“ a úryvkem č. 6: „*Před týdnem byla to Vyšší průmyslová škola strojnická, která postavila na práh světa absolventy, kteří jsou připraveni nejen teoreticky, nejen prakticky, ale i mravně, zvyklí na překážky, na zápas.*“, jejichž charakteristiku nalezneme v kapitole 5.2.2. *Charakteristika novinových článků* a plné znění v příloze č. 3.

Všichni respondenti bez výjimky potvrzují, že to, co se naučili ve škole, bylo pro ně zásadní i pro práci v zaměstnání. Zdůrazňují, že praxe byla pro ně rozhodující, někteří mluví o pozdějším prohloubení svých zkušeností v zaměstnání.

Postřehy a komentáře respondentů

Posledním bodem mého dotazníku jsou postřehy a komentáře respondentů. Respondenti měli možnost zmínit jejich další vzpomínky, o které by se se mnou chtěli podělit. Popřípadě mi doplnit nějakou zajímavou informací k jejich studiu. Čtyři z mých pěti respondentů mi poslední položku u dotazníku vyplnili. Respondentka č. 4 neodpověděla, a tudíž zde nemohu ověřit, jestli respondentka už nic víc vypovědět nechtěla nebo jednoduše tuto otázku přehlédla či na ni zapomněla.

Respondenti ve svých odpovědích reflektují ať už jejich propojení školy se zaměstnáním či pozdějším životem, jako je tomu u respondentky č. 5, která po ukončení studia pracovala na oddělení expedice obuvi a zároveň vypovídá: „*Tovaryšskou zkoušku jsem ukončila s prospěchem a dobrým umístěním. Nejdůležitější bylo pro mne uplatnění, pracovala jsem na expedici obuvi do zahraničí. Baťova škola pro mne byla přínosem pro další život.*“ a díky Baťově škole práci respondentka dle jejích slov vždy získala dobrou práci. Respondent č. 2 mluví o překážkách ve studiu, kterých se nezalekl a zmiňuje: „*Můj ročník to neměl lehké. Po dobu mého studia se změnil státní režim. Potom tomu všemu velili komunisté. Ale mi jsme svůj přístup ke studiu nezměnili. Pořád jsme byli hrdí na jméno Baťa. Rád na své studium vzpomínám.*“ S panem V. J., neboli respondentem č. 2, jsem měla možnost se setkat osobně a mohu konstatovat, že i přes svůj věk je to velmi čiperný a hovorný pán, který rád vzpomíná na školu a své mládí. Jeho postřehy mi byly přínosem i pro teoretickou část mé práce. On

sám také pořád edituje ročníkovou kroniku, kterou má u sebe v původní verzi. Podobně vzpomíná i respondent č.1, který se ovšem zaměřil ve své výpovědi na vzpomínku, která se týkala prvního dne, kdy byl na praxi: „*Vzpomínám si na svůj první den na dílnách, který se mi vryl do paměti díky baťovskému kolektivu, zápachu kůže a lepidel.*“ Na této výpovědi můžeme sledovat zapálenost a radost z práce. Když jsem mluvila s některými respondenty minulý rok na podzim, tak z nich přesně tato energie vyzařovala.

Pro učně nebylo důležité jen studium, ale jako klíčové viděli i přátelství, které vzniklo se spolužáky a někdy trvalo i celý život. V tomto duchu zavzpomínal i respondent č. 3 a zároveň ve své odpovědi na otázku píše o dalších možnostech studia: „*Velkou výhodou u BŠP, nebo i u nás bylo normální, že nejprve se člověk v oboru buď švec, strojař, gumař, stavař apod. se vyučil a podle zájmu a studijních výsledků případně šel dále studovat. To je na setkáních bývalých spolužáků pěkné, že k rukodělné práci máme respekt a nikdo ji ani nikoho nepodceňujeme.*

Praxe v jakémkoliv oboru je důležitá, dnešní děti, stejně jako my by v učení v libovolném oboru našli stejně jako my v minulosti zalíbení, problém jsou rodiče a v posledních letech mediální degradace a podceňování řemeslné práce a řemesla.“ S panem L. A. jsem se také měla možnost osobně potkat, je to velmi příjemný starší muž, který se o otázku propojení praxe se školou v dnešní době velmi zajímá. Sám byl vzděláván v duchu baťova školství a jak sám často dodává, on sám sebe a spolužáky považuje za stejné Baťovce jako tomu bylo za fungování Baťovy školy práce. Pan L. A. po vystudování ZPS (což byla pokračovatelské škola BŠP, prakticky se změnil pouze název) pokračoval v dalším, vysokoškolském studiu a získal titul Ing.

6 DISKUZE

Tato kapitola je věnována vyhodnocení výsledků šetření a diskusi. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo popsat a zjistit, jak vypadalo studium na Baťově škole práce a jak jej popisují přímí účastníci, kteří jsou absolventy těchto škol. Chtěla jsem si vyzkoušet práci v archivu s primárním zdrojem, který v mém případě jsou novinové články. Týdeník Zlín vycházel v období fungování firmy Baťa pod vedením rodiny Baťů v letech 1931 až 1941. Vycházel každé pondělí, s výjimkou Velikonočního pondělí, a přibližoval kulturní, pracovní a školní dění ze života baťovského Zlína. Vytvořila jsem soubor se šesti dobovými úryvky, které mi slouží jako podklad k mým výzkumným otázkám a jejich následným odpovědím. Některé odpovědi respondentů a úryvky z novin jsou téměř totožné. Nečekala jsem, že by se výpovědi pamětníků zásadně lišily od toho, co se píše v odborné literatuře či dobovém tisku. Proto bych příště pro svou novou práci zvolila jiný postup, který by mohl odhalit i druhou stránku fungování firmy Baťa a Baťovy školy práce.

Mými respondenty jsou tři muži a dvě ženy, z nichž tři přímo navštěvovali Baťovu školu práce a dva respondenti navštěvovali návazné školy. Nicméně si myslím, že i jejich výpovědi jsou cenné z důvodu návaznosti na baťovské školství. I na těchto pokračovatelských školách vyučovali učitelé, kteří učili i na Baťově škole práce. Tyto respondenty jsem zařadila na základě informací od pana L.A., respondenta č.3, který konstatoval, že návazné školy vypadaly velmi podobně jako Baťova škola práce. Vycházím proto ze zkušeností těch, kteří tuto školu absolvovali, což je respondent č. 3 a č. 5.

Pro svůj výzkum jsem si stanovila pět výzkumných otázek, konkrétně:

- 1. Co přimělo vybraného respondenty přihlásit se na Baťovu školu práce?*
- 2. Co vše patřilo k povinnostem respondentů v průběhu studií? Jaká pravidla museli dodržovat. Jak na ně respondenti vzpomínají a jak je reflektují?*
- 3. Jaké možnosti se nabízely pro vyplnění volného času na Baťově škole práce?*
- 4. Jak reflektují vybraní respondenti své studium na Baťově škole práce?*
- 5. Jak vybraní absolventi hodnotí využití znalostí, dovedností a postojů získaných v Baťově škole práce ve svém profesním životě?*

Z těchto otázek jsem vycházela při tvorbě dotazníku.

Co přimělo vybraného respondenta přihlásit se na Baťovu školu práce?

Na tuto výzkumnou otázku lze na základě odpovědí mých respondentů odpovědět tak, že každý měl své osobní důvody, které nebyly stejné.

Tato otázka byla úvodní otázkou dotazníku, především z důvodu časové posloupnosti.

Od každého respondenta jsem získala jinou odpověď, což se přímo nabízí, protože každého vedlo ke studiu na Baťově škole práce jiné osobní přesvědčení. Vlastní postoj a názor tedy nemohl být podložen žádnou dobovou ukázkou, i když v dobovém tisku můžeme najít zmínky, jako jsou například propagační letáky ke studiu na Baťově škole práce. Tyto letáky sloužily jako představení baťova školství ve Zlíně. Pro okolní obyvatele však neměly letáky vysokou informační hodnotu, protože všechny informace obsažené v nich znali z vlastní zkušenosti. Předpokládám, že mé respondenty tyto letáky nebyly důležité při rozhodování, a to z důvodu, že čtyři respondenti pochází ze Zlína nebo jeho blízkého okolí. Díky tomu si zde můžeme všimnout zajímavého jevu, a to, že moji mužští respondenti jako svůj důvod uvádí především rodinnou tradici, či skutečnost, že osobně znali osoby, které u Baťů studovali. Kdežto mé ženské respondentky uvádí jako svůj důvod fakt, že jejich rodina jim toto studium vybrala na základě předešlé zkušenosti jejich sourozence.

Respondenti 1, 2 a 3 zmiňovali důvody, které je vedly ke studiu na Baťově škole práce, především tradiční – byla zmiňována rodinná tradice a zkušenosti ostatní. Jejich rozhodnutí záviselo na nich samých. Oproti tomu respondenti 4 a 5, což byly ženy, zmiňovaly shodně jako důvod studia rozhodnutí rodiny, nikoli jich samých.

Co vše patřilo k povinnostem respondentů v průběhu studií? Jaká pravidla museli dodržovat. Jak na ně respondenti vzpomínají a jak je reflektují?

Na základě odpovědí z dotazníků mohu odpovědět na tuto výzkumnou otázku tím, že si všichni respondenti vzpomínají na pravidla a povinnosti, každý ale zmiňuje a zdůrazňuje jinou část.

Každý z nich popisuje to, na co si vzpomíná nejlépe. Respondentky společně uvádí, že dívky musely dodržovat noční příchod na internáty. Po prostudování odborné

literatury, která byla použita v teoretické části, je zřejmé, že podobné pravidlo platilo i pro chlapce, pouze ho moji respondenti přímo nezmiňují. Od jednoho z respondentů mám také provázanou odpověď na dobový novinový úryvek č. 1: „*„Již druhý rok je v Baťově škole práce zaveden stejnokroj, který se nosí stále, ne tedy, jak tomu bylo dříve, jen při slavnostních příležitostech. Stejnokroj je modrý s modrou čapkou se štítkem.“*“ který v plném znění lze nalézt v příloze č. 3. Všichni respondenti píšou, že je škola dobře, slušně a společensky vychovala. Této problematice výchovy školy se zmiňuji i v teoretické části, opět můžeme sledovat provázanost odpovědí. Tuto problematiku také částečně zmiňuje úryvek č. 4: „*„Společenské výchově se věnuje rovněž velká péče, Žáci tvoří kluby hudební, pěvecké, přírodovědecké, filatelistické a jiné...“*“.

Jaké možnosti se nabízely pro vyplnění volného času na Baťově škole práce?

Na základě studia odborné literatury jsem zjistila, že kromě studia a práce byl pro Baťovu školu práce důležitý i volný čas. Z dobového tisku a další literatury vím o několika možnostech, které Zlín pro volný čas nabízel a zajímalo mne, jaké konkrétní aktivity měli moji respondenti, proto jsem stanovila tuto výzkumnou otázku. Na základě odpovědí mých respondentů je možné odpovědět, že všichni respondenti využívali možnosti pro volný čas, který Baťovské školství nabízelo.

Čtyři respondenti odpověděli, že se aktivně zabývali sportem. Nikdo z nich se ovšem sportem nezabýval na profesionální úrovni. Ovšem víme, že Baťova škola práce vychovala i řadu sportovců, k neznámějším se může řadit Emil Zátonek. Ve Zlíně se dodnes nachází spousta sportovišť, které nám mohou sloužit jako doklad toho, že nejenom pro školství, ale i pro firmu Baťa byl sport nesmírně důležitý. Jeden respondent nám popisuje také svůj vztah ke skautingu. Celkově všichni respondenti uvádí další příklady možností volnočasových aktivit, které sami navštěvovali dle svých preferencí. Na školách platilo, že každý žák se musel zapojit do nějakého kroužku, aby si prohluboval své společenské chování, protože pro baťovské školství byla důležitá celková výchova mládeže.

Jak reflektují vybraní respondenti své studium na Baťově škole práce?

Na tuto otázku je možné odpovědět, i když každý respondent popisoval jiné aspekty a vlivy. Pro mě tato otázka byla důležitá také jako zpětná vazba pro teoretickou část práce.

V této otázce se respondenti nejčastěji vyjadřují k propojenosti praxe a výuky, jak je toho dokladem výpověď prvních dvou respondentů. Lze si také všimnout provázanosti těchto výpovědí k výzkumné otázce č. 2. Jeden z respondentů popisuje své následné studium a návaznost na pokračovatelskou školu. Jedna z respondentek uvádí příklad možností pro mladé ženy. Možnosti mladých žen se trochu lišily od mladých mužů. Vždy ale pro ně platila stejná práva a povinnosti. Mladým ženám dával Baťa příležitost vydělat si peníze, získat vzdělání a dobré postavení ve společnosti s dobře vyhlížející budoucností, což nebylo v té době zcela obvyklé.

Jak vybraní absolventi hodnotí využití znalostí, dovedností a postojů získaných v Baťově škole práce ve svém profesním životě?

U všech respondentů můžeme konstatovat, že hodnotí svá studia na Baťově škole práce velmi kladně. Vyzdvihují propojení teorie s praxí a zároveň celkový svůj rozvoj i mimo školu. Všichni respondenti i přes různorodosti výpovědí, konstatují, že získané poznatky ve škole využili i v dalším profesním životě. Dále můžeme pozorovat, že aktivně trávený volný čas se respondenti snažili praktikovat i v dalších letech.

Informace o době po studiu mi přišla důležitá pro tvorbu pohledu a názoru na baťovské školství, byť pouze z pohledu pár respondentů.

Zároveň je nutné si uvědomit, že ve výpovědích respondentů opět můžeme vnímat rozdíly mezi výpověďmi mužských respondentů a ženských respondentek. Respondenti svými odpověďmi potvrzují, že ve Zlíně pravidlo propojení teorie a praxe platilo bezvýhradně. Respondentky hodnotí, že své znalosti a dovednosti, které získaly v průběhu svého studia, používaly ve svém kariéřním i osobním životě. Jak už je zmiňováno v teoretické části, v kapitole 3.6 Baťova škola práce pro mladé ženy, výchova mladých žen a dívek probíhala trochu odlišnou formou než u mladých mužů. Jejich výchova byla orientována hodně prakticky a s návazností na budoucí život, kdy

dívka neměla plnit pouze roli dělnice, ale také manželky a později matky. Z odpovědí respondentek je patrné, že tato myšlenka byla na školách praktikována.

Ze získaných odpovědí je možné poskládat obrázek toho, jak vypadalo Baťovo školství z pohledu jeho absolventů. Všichni moji respondenti mi odpověděli na většinu otázek a na základě jejich odpovědí bylo možné zodpovědět i výzkumné otázky. Mohu tedy konstatovat, že můj výzkum byl úspěšný a bylo dosaženo cíle praktické části mé bakalářské práce.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku alternativního školství na Zlínsku ve 30. a 40. letech 20. století a popis zpřístupnění baťova školství pro tehdejší děti a mládež. I díky těmto pokusům začíná být dnešní alternativní vzdělávání velmi populární.

Bakalářská práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část obsahuje analýzu odborné literatury. Pracovala jsem s knihami jak od tuzemských autorů, tak i se zahraniční literaturou, využila jsem i webové zdroje a také poznatky z novinových článků, které sloužily i jako podklad k výzkumným otázkám v praktické části.

Teoretická část práce byla rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se zabývám tematikou alternativního školství a pragmatickou pedagogikou. Dále jsem se zaměřila na myšlenku baťova školství s jejími Zlínskými představiteli. V druhé kapitole se zmiňuji o Tomáši Baťovi a jeho životě. Podrobně jsem se zaměřila na samotnou Baťovou školou práce, které je věnována většina mé pozornosti. Poslední kapitola pojednává o konci Baťových škol a jejich pozdějším, volným navázáním.

Cílem praktické části bylo přinést pohled na téma za pomoci přímých účastníků této problematiky, otázky byly podloženy dobovým tiskem. Následující kapitoly obsahují cíl výzkumu, výzkumné otázky, výzkumný vzorek, který obsahuje charakteristiku respondentů a charakteristiku novinových článků. Výzkumný vzorek byl stanoven pomocí metody dotazníku, metodu sondy a prozopografie. Metodologie obsahuje výsledky výzkumného šetření, kde byly přepsány odpovědi respondentů.

Výsledkem této bakalářské práce je popis baťovy školy práce, krátký souhrn alternativní pedagogiky v historii, popis nosných myšlenek baťova školství na Zlínsku od jeho začátku až po zánik s volným pokračování. Výsledek praktické části je soubor otázek a odpovědí, které, za podpory dobových novinových článků, může poměrně přesně přiblížit pohled na baťovské školství jak po stránce teoretické, tak po stránce osobní zkušenosti pár absolventů. Tímto bylo dosaženo všech stanovených cílů jak v teoretické, tak praktické části práce.

Jelikož mne toto téma nadále zajímá a myslím si, že jsem jej zcela nevyčerpala chtěla bych se touto problematikou dále zabývat ve své diplomové práci v navazujícím studiu. V diplomové práci bych se více zaměřila na práci s dobovými prameny.

Na závěr bych chtěla použít citát, který dle mého názoru vystihuje život v baťovském Zlíně: „To, co komunisté slibují někdy příště, v době zářivých zítřků, rozdává Baťa už dnes.“ (Pokluda 2014, s.68)

SEZNAMY LITERATURY

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

ARCANJO, Moacir, Francisco. O mundo compreenderá; a história de Jan A. Bata – o Rei do Sapato. Rio de Janeiro: Grafica Editôra Aurora, 1952.

BAHENSKÁ, Marie. Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století. Praha: Libri, 2005. Gender sondy. ISBN 80-7277-241-4.

BAŤA, Tomáš. Úvahy a projevy: mé začátky. Praha: Dobrovský, 2013. Omega (Dobrovský). ISBN 978-80-7390-019-9.

ERDÉLY, Evžen. Baťa – švec, který dobyl světa. Zlín: Archa, 1990. ISBN 80-900249-1-2.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HRDLIČKOVÁ, Alena. Alternativní pedagogické koncepce: [Určeno pro posl. pedagog. fak.]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1994. ISBN 80-7040-104-4.

HROCH, Jaroslav. Soudobá anglo-americká a kanadská filozofie. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2003. ISBN 80-210-3269-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. Stručné dějiny pedagogiky. 5. rozš. vyd. Brno: Paido, 2007. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-062-x.

KASPER, Tomáš, ed. Německé a české reformně pedagogické vzdělávací a výchovné koncepty-analýza, komparace. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-397-2.

KUKLÍK, Jan a Jan KUKLÍK. Dějepis pro gymnázia a střední školy. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2002. ISBN 80-7235-175-3.

KONČITÍKOVÁ, Gabriela. Baťovský Zlín: Klub absolventů Baťovy školy práce: z historie po současnost. 1. Zlín: Georg, 2014. ISBN 978-80-7454-495-8.

KONČITÍKOVÁ, Gabriela. Baťovský Zlín: Mladý muž. Zlín: Gregor, 2014. ISBN 80-89401-90-2.

KOSTKA, Karel. Tomáš Baťa a baťovské školství. Frýdek-Místek: Alpress, 2018. ISBN 978-80-7543-663-4.

LAWTON, D., GORDON, P. Dictionary of Education, London 1993. ISBN 0340648155.

LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství? dítě v Čechách devatenáctého století. V Praze: Paseka, 2006. Fénix (Paseka). ISBN 80-7185-647-9.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Baťa, a.s., Zlín, sign. II/5, kart. 1220, inv. č. 170.

Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích. Nové aktualiz. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7360-902-3.

POKLUDA, Zdeněk. Baťa v kostce. Vyd. 2. Zlín: Kniha Zlín, 2014. WALT. ISBN 978-80-7473-170-9.

PRŮCHA, Jan. Alternativní školy. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 1996. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-072-3.

RYBKA, Zdeněk. Základní zásady Baťova systému řízení. Čtvrté vydání. Zlín: Fosfa, 2016. ISBN 978-80-906540-1-3.

SINGULE, František. Americká pragmatická pedagogika: John Dewey a jeho američtí následovníci, Praha: nakladatelství SPN, 1991. ISBN 80-04-20715-4.

Slovník cizích slov. Praha: Nakladatelství Plot, 2006. ISBN 80-86523-77-4.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

SVOBODOVÁ, Jarmila. Alternativní školy. 2. dopl. vyd. Brno: Paido, 1996. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-19-2.

URBANOVSÁ, Eva, Podíl osobnosti učitele na reformě školy (Zlínské pokusné školy a současnost), Olomouc 1996, Disertační práce. Pedagogická fakulta UP v Olomouci.

VLACH, František. Fenomén Baťa. Praha: Práce, 1990. ISBN 80-208-0025-5.

ZELINKOVÁ, Olga, Pomoz mi abych to dokázal. Pedagogika Marie Montessori a její metody dnes. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-071-5.

Noviny Zlín

Dostupné z: <http://kramerius.kfbz.cz/>

Povinnosti stejnokroje Baťovy školy práce. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1939, č. 13, s.7. ISSN 1802- 257X.

Skautská činnost mladých mužů. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1939, č. 8, s.7. ISSN 1802- 257X.

Dvanáctém vyřazení absolventů Baťovy školy práce. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1939, č. 33, s.1. ISSN 1802- 257X.

Prohloubení výchovy Baťových mladých mužů. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1937, č. 1, s.1. ISSN 1802- 257X.

Milionové úspory Zlínské průmyslové mládeže. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1939, č. 33, s.1. ISSN 1802- 257X.

Maturity na Obchodní akademii ve Zlíně. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1939, č. 25, s.1. ISSN 1802- 257X.

Ženy, jakých svět potřebuje. *Zlín*. Zlín: Firma T. a A. Baťa, 1931-1941, 1935, č. 17, s.3. ISSN 1802- 257X.

E zdroje

Karel Kostka [online]. [cit. 2020-10-19]. Dostupné z: <http://www.kostka-skola.cz/archiv/soubor/KOSTKA-74652-pragmatismus-a-pragmaticka-pedagogika.pdf>
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/alternative>

Mladá fronta a.s., Robert Šimek, © 2020. Baťova škola práce: Svět patří odolným! In: <https://www.euro.cz> [online]. [cit. 2020-11-02]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/batova-skola-prace-svet-patri-odolnym-901631>

SEZNAM PROSTUDOVANÉ LITERATURY

BAŤA, Tomáš. Švec pro celý svět. Praha: Melantrich, 1991. Memoáry (Melantrich). ISBN 80-7023-106-8.

CEKOTA, Antonín. Geniální podnikatel Tomáš Baťa. Vydání: třetí. Zlín: Nadace Tomáše Bati, 2016. ISBN 978-80-905896-5-0.

CULÍK KONČITÍKOVÁ, Gabriela, Petra BAREŠOVÁ, Tereza GELETOVÁ, Kateřina MINTĚLOVÁ a Lukáš MLČEK. Služba, prodej, reklama, Baťa. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta managementu a ekonomiky, 2015. ISBN 978-80-7454-567-2.

CULÍK KONČITÍKOVÁ, Gabriela. Srdcem baťovec: neobyčejné příběhy baťovců v cizině. Zlín: Nadace Tomáše Bati, 2016. ISBN 978-80-906540-0-6.

LENDEROVÁ, Milena a Karel RÝDL. Radostné dětství? dítě v Čechách devatenáctého století. V Praze: Paseka, 2006. Fénix (Paseka). ISBN 80-7185-647-9.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1- Podklady pro dotazník k bakalářské práci

Příloha č. 2- Průvodní dopis a informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů

Příloha č. 3- Ukázka novinových článků

Příloha č. 4- Ukázka přepisu dotazníku s respondenty

Příloha č. 1

Juráková Eliška

Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity České Budějovice

Baťovy školy práce 2021

Podklady pro dotazník k bakalářské práci

Jméno a příjmení

Studijní obor

Rok nástupu na školu

Výzkumné otázky

1. Co Vás přimělo přihlásit se na Baťovu školu práce?
2. Co vše patřilo k vašim povinnostem v průběhu studií? A jaká byla pravidla, které jste museli dodržovat. Jak jste to vnímal/la?
3. Jaké možnosti se Vám nabízely pro vyplnění volného času?
4. Jak byste zrefletoval/a studium na Baťově škole práce?
5. Jak jste své dovednosti získané v Baťově škole práce dále využil/la ve svém profesním životě?
6. Zde je prostor pro vaše další komentáře či připomínky.

Příloha č. 2

Dobrý den,

jmenuji se Eliška Juráková a pocházím z Uherského Brodu. Jsem studentkou pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Touto cestou bych Vás ráda požádala o vyplnění mého dotazníku k bakalářské práci, která se zaměřuje na Baťovy školy práce.

Kontakt na Vás jsem získala od p. A. Langra, který o všem ví a přistoupili jsme k cestě dotazníků, kvůli nepříznivé situaci.

Budu vděčná za Vaše vzpomínky a každou odpověď. Vyplněné dotazníky bych Vás poprosila zaslat na zpáteční adresu, kterou jsem připravila a také zasílám v obálce nebo pomocí e-mailu na adresu ejliska@seznam.cz

Tímto také souhlasíte se zpracováním a zpřístupněním osobních a citlivých údajů podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních a citlivých údajů, pro potřeby bakalářské práce na téma Baťovy školy práce, Sekce pedagogických programů, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

Děkuji za Váš čas a ochotu

Příloha č. 3

Úryvek č. 1: Povinnosti stejnokroje Baťovy školy práce

„Již druhý rok je v Baťově škole práce zaveden stejnokroj, který se nosí stále, ne tedy, jak tomu bylo dříve, jen při slavnostních příležitostech. Stejnokroj je modrý s modrou čapkou se štítkem. Na rukávech jsou označeny ročníky mladých mužů. Je to počet roků, jak dlouho již ten který mladý muž je již v Baťově škole práce. první ročník má jednu zlatou pásku, druhý dvě, třetí tři a čtvrtý ročník má dvě pásy rovné a třetí zalomenou do hrotu. směřujícího k rameni. Zavedením stejnokroje zavedl se v Baťově škole práce také vojenský pozdrav. Svého nadřízeného zdraví mladý muž přiložením ruky ke štítku čepice. Ruka se přikládá k okraji štítku tak, aby se dotýkala ukazováčkem a prsteníčkem okraje štítku asi pět centimetrů od postranního knoflíku na čapce. Nesluší se, i při zdravení kamaráda, aby mladý muž zdravil přiložením pouze jednoho prstu, zatím co by ostatní prsty byly semknuty v pěst. Jednotlivé ročníky mají mezi sebou zdravše tímže způsobem jako své nadřízené. Tak první ročník má povinnost pozdraviti mladého muže ročníku druhého, třetího nebo čtvrtého.“ (Zlín, 27.3.1939, roč. 9, č. 13, s. 7)

Úryvek č. 2: Skautská činnost mladých mužů

„Mnoho chlapců a i děvčat Baťovy školy práce je členy skautské organizace Junák, která má po sloučení všech skautských organizací ve Zlíně asi 600 členů. Výchovný program Junáků je mnohostranný a užívá co nejvíce přírody, tedy výchova, která dobře vyhovuje naší průmyslové mládeži. Jejich činnost nesměřuje pouze k výchově a otužení těla, ale dbá také o duševní stránku života. Čas od času pořádají Junáci hromadné nebo oddílové besídky.“ (Zlín, 20.02.1939, roč. 9, č. 8, s. 7)

Úryvek č. 3: Dvanácté vyřazení absolventů Baťovy školy práce

„Mladí muži a mladé ženy Baťovy školy práce pořádají každého roku sportovní slavnost, která je vlastně vyřazením absolventů této školy. Je to tedy velmi významná událost v životě Baťových závodů, neboť tímto dnem vchází každým rokem do našeho hospodářského života několik set zdatných pracovníků a pracovníc, kteří jsou odborně vyškolení a schopni vykonávat odbornou práci. Letos se bude sportovní slavnost zlínské průmyslové mládeže konat 27. srpna a mladí muži i mladé ženy budou vyřazeni z Baťovy školy práce již po dvanácté. Počet absolventů přesáhne tím pět tisíc. Je to pět

tisíc schopných mladých lidí, kteří nabyli jak odborné, tak teoretického vzdělání a pracují na odpovědných místech po celém světě.“ (Zlín, 21.8.1939, roč. 9, č. 33, s. 1)

Úryvek č. 4: **Prohloubení výchovy Baťových mladých mužů**

„Společenské výchově se věnuje rovněž velká péče, Žáci tvoří kluby hudební, pěvecké, přírodovědecké, filatelistické a jiné...Z anglického příkladu tohoto školství lze ve výchově mladých mužů ve Zlíně uplatnit: 1. Rozdělit mladé muže na menší skupiny za účelem intenzivnějšího styku s vedoucím a tuto skupinu nechat bydlet v samostatném domě. Mladí muži mají být rozdělení na skupiny o 50-60 mužích a budovy (patronáty) pro ně mají být postaveny nad Studijním ústavem. 2. Prohloubit společenskou výchovu mladých mužů denním stykem s vychovatelem. 3. Prohloubit činnost klubovní (debatní, hudební, literární). 4. Rozšířit tělesnou výchovu, vybudovat rozsáhlejší hřiště a tělocvičny. 5. Vhodně upravit pracovní dobu v závodech tak, aby se na tuto výchovu získal potřebný čas. Zřídí se zvláštní dílny s pracovní dobou od 7 do 14 hodin v určitém období výchovy. 6. Prodloužit pobyt v Baťově škole ze tří na pět let...V závěru konference ředitel Hradil zdůraznil, proč šéf závodů pan J. A. Baťa hodlá reformovat Baťovu školu práce v tomto směru. Chce vychovávat lidi světového formátu, rozhodné a sebevědomé.“ (Zlín, 4.1.1937, roč. 7, č. 1, s. 1)

Úryvek č. 5: **Milionové úspory Zlínské průmyslové mládeže**

„Mladí lidé, kteří letos opouštějí Baťovu školu práce dosáhli značných životních úspěchů. O úrovni prospěchu světiš, že přes polovinu maturantů strojnického oddělení průmyslové školy, patřící do Baťovy školy práce, složilo zkoušky s vyznamenáním. O podobné úrovni prospěchu lze také mluvit u ostatních členů Baťovy školy práce. Nejdůležitější je, že v této škole se pojí nerozlučně denní praxe s všeobecným vzděláním. Výsledky této praxe se ovšem jeví na mzdách, které jsou velmi pěkné. V uplynulém týdnu činila průměrná mzda čtvrtého ročníku 260 K, mladých žen přes 200 K, ale v 28. týdnu činila průměrná mzda posledního ročníku 288 K“ (Zlín, 21.8.1939, roč. 9, č. 33, s. 1)

Úryvek č. 6: **Maturity na Obchodní akademii ve Zlíně**

„Zlínské školství se přizpůsobilo rychle a účelně. Před týdnem byla to Vyšší průmyslová škola strojnická, která postavila na práh světa absolventy, kteří jsou připraveni nejen

teoreticky, nejen prakticky, ale i mravně, zvyklí na překážky, na zápas. Dnes stojí před námi 12 abiturientů České obchodní akademii Tomáše Bati pro zahraniční obchod ve Zlíně. Rozmnožili počet absolventů tohoto ústavu na 37 lidí, prošlých nejen školními škamnami a lavicemi, ale lidí, bojujících se životem a prošlých ohněm tvrdé praxe. Většina z nich začínala u kruhů a postupně svou vytrvalostí stoupala na žebříčku úspěchů výš a výše, až skončila na příčce daleko neještě poslední“ (Zlín, 19.6.1939, roč. 9, č. 25, s. 1)

Příloha č. 4

Respondent č. 1 S. G.

Respondent č. 1

Juráková Eliška

Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity České Budějovice

Baťovy školy práce 2021

Podklady pro dotazník k bakalářské práci

Jméno a příjmení S. G.

Studijní obor Obuvnický

Rok nástupu na školu 1942

Výzkumné otázky

1. Co Vás přimělo přihlásit se na Baťovu školu práce?
2. Co vše patřilo k vašim povinnostem v průběhu studií? A jaká byla pravidla, které jste museli dodržovat. Jak jste to vnímal/la?
3. Jaké možnosti se Vám nabízely pro vyplnění volného času?
4. Jak byste zrefletoval/a studium na Baťově škole práce?
5. Jak jste své dovednosti získané v Baťově škole práce dále využil/la ve svém profesním životě?
6. Zde je prostor pro vaše další komentáře či připomínky.

Prostor pro odpovědi

1. To, co mě přimělo se přihlásit na BŠP byl fakt, že v mém okolí bylo několik hochů, kteří navštěvovali BŠP a byli tam spokojeni. Tak jsem se chtěl touto cestou také vydat. Další fakt byl, že jsem pocházel ze Zlína, proto to byla nejjednodušší volba.

2. K jedné mé povinnosti, na kterou vzpomínám bylo nošení stejnokroje, který se nosil neustále, nejen při slavnostních příležitostech. Stejnokrojem jsme se odlišovali od ostatních škol a my nato byli hrdi. Další naší povinností bylo na konci studia splnit tovaryšskou zkoušku a to tak, že jsme museli kompletně vyrobit pár bot, který nám vybrali učitelé a tím dokázat, že i prakticky ovládneme obuvnické řemeslo.

3. Od mala jsem měl rád přírodu, tak jsem se přihlásil do Skautu - Junáckého oddílu, který ve Zlíně existoval. Se svými kamarády jsme trávili hodně času v okolních lesích, kde jsme často tábořili.

4. Vzpomínám si, že po nástupu na školu pro mě bylo těžké si zvyknout na tvrdý režim. Museli jsme brzo vstávat, následovala rozvíčka, snídaně a odchod do továrny, kde jsme pracovali, po obědě jsme měli volno a navíc jsme se učili ve školách. Příjemné bylo, že pracovní týden u Batů byl 5 dní v týdnu a pracovní doba byla 8 hodin.

5. Na praxi ve škole jsme se naučili všechny potřebné věci, které po nástupu do zaměstnání pro mě byly již rutinou. Dobře jsem věděl jak funguje tzv. výrobní kruh tedy zařízení pro pásovou výrobu obuvi.

Proto jsem mohl pracovat samostatně.

6. Vzpomínám si na svůj první doraz na dílnách, který se mi vryl do paměti díky batůvskému kolektivu, šcipachu kůžce a lapidel.

Respondent č. 2

Juráková Eliška

Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity České Budějovice

Baťovy školy práce 2021

Podklady pro dotazník k bakalářské práci

Jméno a příjmení Jan Wimmer
Studijní obor obuvnický
Rok nástupu na školu 1946

Výzkumné otázky

1. Co Vás přimělo přihlásit se na Baťovu školu práce?
2. Co vše patřilo k vašim povinnostem v průběhu studií? A jaká byla pravidla, které jste museli dodržovat. Jak jste to vnímal/la?
3. Jaké možnosti se Vám nabízely pro vyplnění volného času?
4. Jak byste z refletoval/a studium na Baťově škole práce?
5. Jak jste své dovednosti získané v Baťově škole práce dále využil/la ve svém profesním životě?
6. Zde je prostor pro vaše další komentáře či připomínky.

Prostor pro odpovědi

- 1) Už jako malý kluk jsem uvažoval, že bych jednou mohl studovat u Baťů. Jednou na prázdninách v Bratislavě jsem potkal skupinu mladých mužů ve stejnojmenné firmě a moc se mi líbili. Dále u firmy Baťa pracoval rodinný příslušník – žadatel jeho práce byla pro mě zajímavá.
- 2) Výchova na škole byla přísná ale správná, celkově se dbalo na slušné vychování a to nejen třeba ke starším nebo nadřízeným, ale i k ostatním studentům jak vyššího tak i nižšího ročníku.
3. Já jsem měl rád sport. Firma Baťa nabízela mnoho oborů, stačilo si jen vybrat. Navštěvoval jsem fotbalový odbor, kde jsem poznal super hochy. Já nepatřil k nejlepším hráčům a tak jsem na utkání nejezdil, ale vždy jsem chodil mužstvo podporovat.

4) V době kdy jsem já studoval na škole se změnil proces výuky a odborné přípravy. Vyžadovalo to tak, že jsme měli týden práce, což bylo pro mě lepší. Systém výchovy na BSP je spojení školy a praxe, které považují za rozhodující; naučili jsme se tak samostatnosti a zodpovědnosti.

5) Po složení tovaryšské zkoušky jsem se přihlásil do prodáváčského kurzu. Pracoval jsem jako pracovník pánské oddělení DS v Ostravě. Takže to, co jsem se naučil ve škole a kurzu jsem rovnou uplatňoval v praxi.

Můj ročník to neměl tak těžké. Po dobu mého studia se změnil státní režim. Potom tomu všemu velili komunisté. ~~Ono~~ Ale mi jsme svůj přístup ke ~~všemu~~ studiu nezměnili. Pořád jsme byli hrdí na jméno Baťa. Řeč na své studium vzpomínám.

Respondent č. 3 L. A.

„Jmenuji se L A, do učení jsem šel v r. 1951, 6 let po válce, kdy jsme byli učni ZPS, BŠP, tento název již škola neměla, ale kantoři ve škole i mistři v továrně, vychovatelé na internátě byli Baťovými odchovanci, proto mohu říci, že výuka i výchova měla nadále Baťovskou úroveň.

1. Co mě vedlo ke studiu.

Otec byl vynikající soustružník, tak jsem chtěl být také strojař. Bylo ve Zlíně celkem pravidlem, že děti udržovaly tradice po rodičích (strojařů, ševců, gumařů, stavbařů apod.)

Ve Zlíně převládaly po válce v učení děti ze Zlína a okolí nebylo to pravidlo. Byli mezi námi i učni z Čech.

Po roce učení, někteří po vyučení jsme mohli jít na PŠ strojnickou. Mez spolužáky jsme měli i kamarády, kteří přicházeli přímo z měšťanské školy (dnešních ZŠ). Praktické zkušenosti z výroby a základy ze školy nám proti mladším kolegům velmi pomáhaly. Měli jsme náskok.

Během učňovského školství jsme mohli využívat různých aktivit, já jsem navštěvoval pěvecký kroužek a hru na kytaru, ze sportu jsem si vybral hokej a lyžování, v létě lehkou atletiku.

2. Byli jsme pyšní na vysokou úroveň zlínského školství. Jak v učení, tak později na PŠ nás učili bývalí kantoři, nebo profesori, bývalí odchovanci firmy Baťa, stejně jako mistři v tovární praxi nebo vychovatelé na internátě.

Jak vypadal školní den: ráno v 6 hod budíček, rozsvička, hygiena, úklid na pokoji, odchod na snídani, která byla na obchodním domě, rychle do práce ke stroji.

V pátek byl velký úklid, to jsme pastovali podlahu, uklízeli ve skříňkách.

Následovala prohlídka vychovatelem. V továrně jsme pracovali na směny, měli jsme ranní a odpolední, jeden týden byla praxe, druhý týden škola. (Na rozdíl od BŠP, tam bývala práce ráno a odpoledne škola.)

Během učení byl mým zájmem sport, ale měl jsem rád i zpěv ve sboru. Práce na soustruhu mě velmi bavila, pro mladého kluka, který dokázal obrábět materiál, myslel jsem, že u soustruhu zůstanu navždy. Když, ale přišla po roce možnost jít na průmyslovku, přišla na pořad touha něco konstruovat. Na škole jsme měli

specializaci konstrukce obuvnických strojů. I když jsem se v pozdějších letech věnoval i konstrukci strojů obráběcích, nejoblíbenějšími byly stroje obuvnické. U těch jsem zůstal do důchodu a o ševcovinu a o ševce mám zájem trvalý. Vzpomínám na kamarády z učení, z průmyslovky i na spolužáky z vysoké, se všemi skupinami se stýkám, při setkání je vždy na co vzpomínat.

- 3. Uplatnění v praxi, to by mohli říci nadřizení, ale již nežijí. Mohu jen říci, že je to snad individuální, ale vše, co jsem dělal, tak vždy s velkým nasazením a zodpovědností. O většině spolužáků mohu říci, že byli v praxi úspěšní a pracovali v různých firmách. Myslím, že to nemusela být při uplatnění vždy jen dravost a snaha vyniknout, ale dobrá práce, kterou se pracovník předvedl. Nejvíce, ale získává člověk praxí a ve Zlíně bylo vždy od koho se učit. Všichni byli Baťovci. To že byl velký zájem jít pracovat do Zlína byla tradice Baťů, kdy jistota práce, sice někdy tvrdá, ale řádně placená. Po válce byl požadavek na větší počet děvčat do učení do strojíren, potom mnozí uchazeči z řad chlapců se nedostali. Příklad můj spolužák měl na vysvědčení jednu 4 a neuspěl. (Jaký paradox se současnosti).*
- 4. Velkou výhodou u BŠP, nebo i u nás bylo normální, že nejprve se člověk v oboru buď švec, strojař, gumař, stavař a pod se vyučil a podle zájmu a studijních výsledků případně šel dále studovat. To je na setkáních bývalých spolužáků pěkné, že k rukodělné práci máme respekt a nikdo ji ani nikoho nepodceňujeme. Praxe v jakémkoliv oboru je důležitá, dnešní děti, stejně jako my by v učení v libovolném oboru našli stejně jako my v minulosti zalíbení, problém jsou rodiče a v posledních letech mediální degradace a podceňování řemeslné práce a řemesla.*

Ing. A L“

Respondent č. 4

Juráková Eliška

Pedagogická fakulta Jihočeské Univerzity České Budějovice

Baťovy školy práce 2021

Podklady pro dotazník k bakalářské práci

Jméno a příjmení

N. J.

Studijní obor

Rok nástupu na školu

1941

Výzkumné otázky

1. Co Vás přimělo přihlásit se na Baťovu školu práce?
2. Co vše patřilo k vašim povinnostem v průběhu studií? A jaká byla pravidla, které jste museli dodržovat. Jak jste to vnímal/la?
3. Jaké možnosti se Vám nabízely pro vyplnění volného času?
4. Jak byste z refletoval/a studium na Baťově škole práce?
5. Jak jste své dovednosti získané v Baťově škole práce dále využil/la ve svém profesním životě?
6. Zde je prostor pro vaše další komentáře či připomínky.

Prostor pro odpovědi

- 1) Věděla jsem od starší sestry, že se o ni dobře postaralo po dobu studia a že až dostuduji budu mít zaměstnání v oboru a dobrou placení. V té době, kdy jsem nastupovala na školu firma Baťa nabízela dobrou budoucnost pro dívky oproti jiným odvodům.
- 2) Pro dívky neplatila o moc jiná pravidla než pro chlapce. Na internátech platilo, že dívky musely být neposlušné o půl desáté v budově. Někdy jsme si mohly domluvit s vedoucím internátu a dostat propustku, která sloužila k pozdním odchodům, když film či divadelní představení končilo později. Toto pravidlo neplatilo ještě pro dívky, které pracovaly na směnu a končily veš v továrně. Je pravdou, že u Baťů jsme si vydělaly dost peněz, ale stejně tak jako koci jsme byly povinny platit 8 korun týdně za ubytování.
- 3) V Baťově škole práce se hodně dbalo na tělesnou výchovu, ráda jsem chodila plavat v lázni na plošáren, která byla přístupná pro všechny Baťovce. S kamarádkami jsme často chodily do kina Hvězda, které bylo v blízkosti školy i internátu, na různé filmy. Také jsem využívala knihovnu. Časem jsem navštěvovala i ručodelné kurzy.

- 4.) Baka tehdy nabízel opravdu kvalitní vzdělání pro dívky, naše výchova se od chlapecké lišila. Dívky navštěvovaly různé kurzy po práci v továrně. Vzpomínám si, že jsme byly vedeny velmi prakticky. Užily jsme se nejenom předmětům ale také potřebným věcem pro budoucí život. Moje sestra se dokonce naučila práce na thalcoském stavu.
- 5.) Vše, co jsem se naučila ve škole jsem mnohokrát kodilo jak při práci v továrně tak při práci v domácnosti.

Podklady pro dotazník k bakalářské práci

Jméno a příjmení

Studijní obor

Rok nástupu na školu

Výzkumné otázky

1. Co Vás přimělo přihlásit se na Baťovu školu práce?
2. Co vše patřilo k vašim povinnostem v průběhu studií? A jaká byla pravidla, které jste museli dodržovat. Jak jste to vnímal/la?
3. Jaké možnosti se Vám nabízely pro vyplnění volného času?
4. Jak byste z refletoval/a studium na Baťově škole práce?
5. Jak vypadaly vaše závěrečné (tovaryšské) zkoušky?
6. Jak jste své dovednosti získané v Baťově škole práce dále využil/la ve svém profesním životě?
7. Co bylo po dobu studia pro vás nejdůležitější?
8. Zde je prostor pro vaše další komentáře či připomínky.

Prostor pro odpovědi

1. Bylo to na první práce, který byl u Baťů jako mladý muž, by pracoval se až na správce kůželužny v Pšochovicích.
 2. k povinnostem patřily práce, společné vycházky, návštěvy divadla. Vše jsme museli být v 20. hodin na kůželužně.
 3. Mělo se studium a sporty.
 4. Studium mi bylo pro mne přínosem, vše si řídit, slušně se chovat, neváhat autoritě.
 5. Zkoušky jsem ukončila s prospěchem a dobjím si místo u m.
 6. Ve firmě jsem byla 5 let, po svatbě manželství jsem šla pracovat do podniku, kde pracuje můj manžel.
 7. Nejdůležitější bylo pro mne uplatnění, práce a jsem na lepší cestě do kariéry.
- Baťova škola pro mne přínosem pro další život.
Při této hodné úspěchu ve studiu i v osobním životě.
P. S. Omlouvám se za písmo, je mi 84 let, jsem sptojná a s tím čer jsem dostala ve svém životě.

Juráková Eliška